

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอรายงานผลการประเมินโครงการนี้ ผู้ประเมินได้ศึกษาหลักการ จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินีนาถ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

1. บริบทโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินีนาถ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
  - 2.1 หลักการจัดการศึกษาให้นักเรียน เก่ง ดี และมีความสุข
  - 2.2 ความหมายและองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม
  - 2.3 คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
  - 2.4 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
3. โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินีนาถ
  4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
    - 4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
    - 4.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ
    - 4.3 ประเภทของการประเมินโครงการ
    - 4.4 รูปแบบการประเมินโครงการ
    - 4.5 กระบวนการประเมินโครงการ
    - 4.6 การประเมินโครงการรูปแบบซีป (CIPP Model)
  5. แนวคิดการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง
  6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
  7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  8. กรอบแนวคิดสำหรับการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินีนาถ

1. บริบทโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

1.1 ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 519 ถนนมหาพฤฒาราม แขวงมหาพฤฒาราม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนจำนวน 2,053 คน

เดิมเปิดสอนเป็นโรงเรียนพานิชยการเป็นเวลา 30 ปี อาคารเรียนเดิมเป็นอาคารไม้ ต่อมา พ.ศ.2461 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดงบประมาณ เพื่อทำการซ่อมแซมใหม่ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ขึ้นตรงต่อกรมสามัญศึกษา (เดิม) ส่วนการสอนในสายอาชีวศึกษาได้ย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนวัดแก้วแจ่มฟ้า ถนนสี่พระยา เขตบางรัก ปัจจุบันคือโรงเรียนสารพัดช่าง โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม เริ่มรับสมัครนักเรียนเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2461 รับนักเรียนทั้งชายและหญิงอายุตั้งแต่ 6-12 ปี และเปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2461 ตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนจำนวน 109 คน ครู 3 คน นางสุภาพ ตีระนันท์ เป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเรียนจากประถมศึกษาปีที่ 3 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 และใน พ.ศ.2482 ได้ยุบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7-8 ซึ่งเป็นไปตามแผนการศึกษาของชาติ ณ ขณะนั้น และ พ.ศ.2498 ได้เปิดชั้นเรียนเพิ่มถึงชั้นเตรียมอุดมศึกษาทั้งแผนวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ นับเป็นความโชคดีของโรงเรียน เนื่องจากพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ของโรงเรียนตั้งแต่วันที่ พ.ศ.2491 ทรงเอาพระทัยใส่ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนทุกประการ และได้เสด็จเป็นองค์ประธานวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน 3 ครั้ง และประทานนามตึกสองตึกว่า ตึกโสณบัณฑิตและตึกพิทยลาภ ทั้งเสด็จมาประทานประกาศนียบัตรแก่นักเรียนมิได้ขาด เหตุการณ์สำคัญที่โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ก็คือ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2499 ซึ่งนับเป็นวันมิ่งมหาสิริมงคลแก่โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนเป็นการส่วนพระองค์โดยไม่โปรดเกล้าฯให้ตั้งแถวรับ ให้ทุกอย่างดำเนินอยู่ในสภาพปกติ พระองค์มีพระราชประสงค์ทอดพระเนตรการศึกษาเท่านั้น ต่อมาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ทรงเป็นประธานเปิดหอประชุมและอาคารตึกสมจิตต์ และวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2511 เสด็จพระราชดำเนินเป็นครั้งที่ 3 ทรงเป็นประธานในงานฉลองครบรอบ 50 ปี ของโรงเรียน และในโอกาสนี้ คุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ นายกษมาคมนักเรียนเก่า ครูและผู้ปกครองโรงเรียนในทศวรรษนั้นได้กราบบังคมทูลขอรับพระราชทานทุนและนามทุน เพื่อสงเคราะห์นักเรียนขัดสน ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานนามทุนว่า “ทุนศรีพดมา” ซึ่งแปลว่า “ศรีสตรีผู้มีความเจริญ” โปรดเกล้าฯพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 2,000 บาทด้วย ต่อมาปี พ.ศ. 2514 ได้เปลี่ยน

ชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม เนื่องจากหนังสือราชการเกิดความสับสน กับโรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม สังกัดกรุงเทพมหานคร จึงได้ตัดคำว่า “วัด” ออกไป การดำเนินงานของโรงเรียนก้าวหน้าเป็นลำดับ และเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2517 โรงเรียนได้สูญเสียครั้งยิ่งใหญ่เมื่อ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร องค์อุปถัมภ์ของสมาคมฯ และโรงเรียนสตรีมหาพฤฒารามสิ้นพระชนม์ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์โรงเรียนเป็นเวลา 26 ปี และเป็นพระมหากษัตริย์คุณต่อโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถทรงรับสมาคมฯ และโรงเรียนสตรีมหาพฤฒารามเข้าไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ในสมัยคุณหญิงสนองนาฏ จารุติลกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ได้รับรางวัลดีเด่นของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในสมัยคุณหญิงสนองนาฏ จารุติลก และได้รับรางวัลอีกครั้งในปี พ.ศ. 2527 ในสมัยนางวิเชียร สามารถ ได้รับรางวัลติดต่อกัน 3 ปีซ้อนในปี พ.ศ. 2529-2531 รวมรับรางวัลโรงเรียนดีเด่นทั้งสิ้น 5 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2521 ได้เปิดรับสมัครนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นปีแรกและเปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จนถึงปัจจุบัน ตามหลักสูตรการศึกษาของชาติ และ พ.ศ. 2539 ได้กลับมาใช้ชื่อโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์อีกครั้ง

ปัจจุบันโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 3 (ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) จัดการศึกษาเฉพาะนักเรียนสตรี มีเนื้อที่ 5 ไร่ 65.86 ตารางวา มีอาคารเป็นตึกถาวร 6 หลัง คือ อาคาร 1 ตึกโสมนัสนิตยเป็นอาคารเรียน 4 ชั้น อาคาร 2 ตึกพิทยลาภ เป็นอาคารเรียน 4 ชั้น อาคาร 3 ตึกศรีพฤฒา เป็นอาคารเรียน 5 ชั้น อาคาร 4 ตึกสมจิตต์ เป็นอาคาร 2 ชั้นชั้นบนเป็นหอประชุม ชั้นล่างเป็นโรงอาหาร อาคาร 5 ตึกคหกรรม เป็นอาคารเรียน 4 ชั้น เชื่อมต่อกับตึกโสมนัสนิตย ตึกพิทยลาภ และตึกศรีพฤฒา สูดท้ายอาคาร 6 อาคารรวมน้ำใจ เป็นอาคาร 4 ชั้น และในปี พ.ศ. 2561 โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์มีอายุครบ 100 ปี ในสมัยนางอาลัย พรหมชนะ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนในปี พ.ศ. 2557 - ปัจจุบัน ได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ด้านกีฬาบาสเกตบอล ชนะเลิศรุ่น 13 ปี, 15 ปี และ 18 ปี ในปีพ.ศ. 2558 โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานรางวัลเกียรติคุณ สัญญา ธรรมศักดิ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับดีเด่นในปีการศึกษา 2559 รางวัล MOE AWARDS ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปี พ.ศ.2558-2559 รางวัล MOE AWARDS ด้านส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รางวัลสถานศึกษาดีเด่นด้านอนุรักษ์พลังงาน รางวัลสถานศึกษาปลอดภัย ทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบเพื่อรองรับการพัฒนาด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม ด้านดนตรี และด้านกีฬา เช่น ห้องสมุดดิจิทัล ห้องศูนย์ออกกำลังกาย แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของโรงเรียน เรือนนอนนักกีฬา เป็นต้น

คำขวัญโรงเรียน/คติพจน์ คือ บุคคลย่อมได้เกียรติ เพราะประพฤติธรรม

ปรัชญาโรงเรียน คือ ความรู้ คู่ความดี

สีประจำโรงเรียน คือ สีกรมท่าและสีฟ้า โดยที่สีกรมท่า หมายถึง ความมั่นคงและความสงบสุข และสีฟ้า หมายถึง ความรุ่งโรจน์และความสดใส

1.2 ข้อมูลด้านการบริหารจัดการ

ผู้บริหาร

ชื่อ นางอาลัย พรหมชนะ วุฒิกการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) ดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 จนถึงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2562

วิสัยทัศน์

โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นโรงเรียนชั้นนำในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ให้นักเรียนมีความเป็นเลิศเต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี มีความสุขตามวิถีไทยในความเป็นสากล

พันธกิจโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

เพื่อให้โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจ ดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนอย่างมีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากล
2. จัดกิจกรรมตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน
3. จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย
4. ส่งเสริมและพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอน งานวิจัย และเทคโนโลยี ให้เป็นครูมืออาชีพ
5. เผยแพร่ผลงานทางวิชาการให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

เป้าหมายโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

1. นักเรียนมีความรู้และทักษะ นำไปใช้ในการแข่งขันทางวิชาการระดับนานาชาติ และนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ
2. นักเรียนทุกคนมีทักษะชีวิต เป็นผู้มีความคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3. นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ในการอนุรักษ์ เผยแพร่ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม

4. ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และนำผลงานวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

5. โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

1.3 การบริหารจัดการ

โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ดำเนินการบริหารจัดการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมควบคู่ไปกับหลักธรรมาภิบาล โดยแบ่งงานการบริหารออกเป็น 4 งานหลัก และงานสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 2 ดังนี้

1.3.1 งานวิชาการ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยกำหนดครูผู้รับผิดชอบตามภารกิจเรียกว่า คณะกรรมการบริหารกลุ่มวิชาการ จัดครูสอนตรงตามวิชาเอก มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ดี

1.3.2 งานบุคคล

การบริหารงานบุคคล ด้วยการจัดวางคนวางงานโดยยึดหลักความรู้ความสามารถ ตรงตามความถนัด เสริมสร้างการทำงานเป็นทีม มอบหมายงานตามโครงสร้างอย่างชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วม ยึดหลักธรรมาภิบาล

1.3.3 งานงบประมาณ

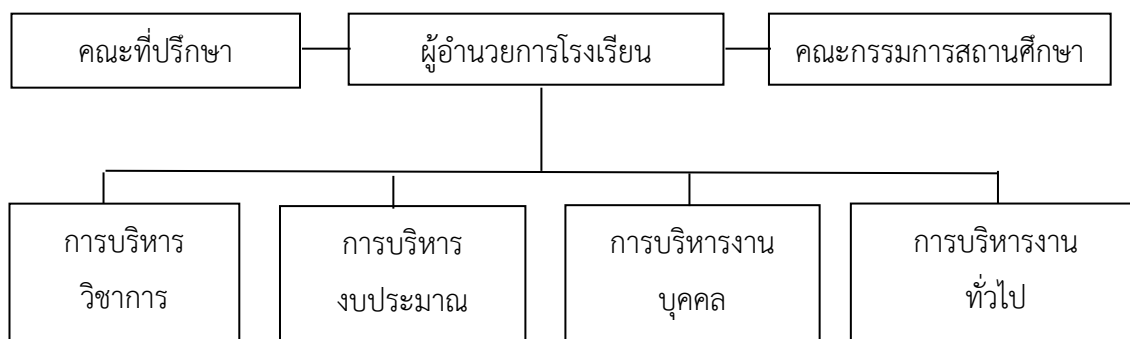
การบริหารงบประมาณ ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นไปตามระเบียบพัสดุ และตามแผนปฏิบัติการประจำปีและแผนพัฒนาสถานศึกษา ที่เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดลำดับความสำคัญ ยึดหยุ่นตามสถานการณ์ที่ไม่ขัดต่อระเบียบตามความจำเป็น เน้นความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

1.3.4 งานบริหารทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทุกด้านที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ที่เน้นการดูแลช่วยเหลือครูและนักเรียน ให้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุขปลอดภัย

สรุปโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้ดังภาพประกอบ 1

โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างการบริหารจัดการ
โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รวมไปถึงการพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้สอดคล้องตามหลักการ ดังนี้

2.1 หลักการการจัดการศึกษาให้นักเรียน เก่ง ดี และมีความสุข

สถานศึกษามีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันที่ถือว่า นักเรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียน ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังที่ระบุไว้ในหมวดที่ 4 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 17-23)

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาสังคมไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามความสามารถและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาติและระบบการเมือง การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ความรู้ ทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ทักษะทางด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาเพื่อแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนและผู้สอนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากการพัฒนาของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษาในสถานศึกษา

ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคที่หนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันศาสนา สถาบันประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพของปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เน้นการพัฒนาาระหว่างชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามุ่งสร้างพลเมืองดีให้สังคมและประเทศชาติเป็นเรื่องสำคัญในทุกยุคทุกสมัย ให้ทุกคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจที่ดีงาม ฉลาดในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย ด้วยความสงบสุขสันติ มีความสนใจใฝ่ในธรรมที่ควรปฏิบัติ ฉลาดอย่างมีวิจารณญาณ รอบด้าน ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการฝึกฝน ทักษะที่จำเป็น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการวางรากฐานของชีวิต

2.2 ความหมายและองค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม

คำว่าคุณธรรม จริยธรรม เป็นคำที่นำมาใช้ควบคู่กันอยู่เสมอๆ แม้คำสองคำนี้จะให้ความรู้ที่ดูคล้ายว่ามีความหมายที่เหมือนกัน แต่ก็มีบางสิ่งๆ ที่จำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม และจริยธรรมแตกต่างกันไป ดังที่ได้นำเสนอ ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2535: 6) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลผลิตของการยินดีเป็นธรรมะที่กล่าวได้ว่า ทำดีได้ดี

ฉลอง มาปรีดา (2537: 37) กล่าวว่าคุณธรรมหมายถึง ความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจบุคคล ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญู ความ پاکเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่ว ความกล้าที่จะทำความดี

สิ่งเหล่านี้ต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับจิตใจบุคคลให้คงอยู่ตลอดไป เมื่อไม่มีศีลธรรมประจำใจจึงกลายเป็นคนแข็งกระด้าง หยาบคาย หรือก้าวร้าว ไร้มารยาท แม้จะเป็นคนฉลาด บริหารงานเก่ง แต่เป็นที่รังเกียจของคนทั่วไป

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2543: 115) คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์มากและมีโทษน้อย สิ่งที่เป็นคุณธรรมในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกัน เพราะการที่เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของคนในสังคมนั้น

สุวิทย์ มูลคำ (2543: 235) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดี คนที่มีคุณธรรม หมายถึง คนที่มีจริยธรรมในระดับสูงซึ่งคนมีคุณธรรมนั้น นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้วยังมีจิตใจเอื้ออาทรแก่ผู้อื่นด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549: 2) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมไว้ว่าคุณธรรมหมายถึง หลักธรรมหรือระบบที่คุณค่าของมนุษย์ ชุมชน สังคม ตระหนักให้ความสำคัญยึดถือเป็นมโนสำนึก เป็นจิตวิญญาณที่สะท้อนถึงความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน

พุทธทาสภิกขุ (อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2550: 8) ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุข จึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ

Kohlberg (1976: 5 อ้างถึงในกำแพง จิตตะมาก. 2548: 14) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าคุณธรรม คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติและปฏิบัติในสังคม และทำให้บุคคลมีการพัฒนา จนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเอง มาตรฐานการตัดสินใจของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติตนด้วยสติเป็นพื้นฐาน ปรากฏที่กาย วาจา ใจ เป็นปกติวิสัยเป็นประจำ เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมรู้จักสามัคคี มีความอบอุ่นและมั่นคงในชีวิต

ความหมายของจริยธรรม

พุทธทาสภิกขุ (2521: 3) ให้ความหมายว่า จริยธรรม ตรงกับคำว่า Ethics ในภาษาอังกฤษ แปลว่า ความประพฤติหรือพึงประพฤติ โดยเน้นว่าการประพฤตินั้นต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโย) (2525: 12-13) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต ทุกแง่ ทุกด้าน ทุกระดับ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญาอย่างถูกต้อง และในปี 2545 ได้เน้นถึงความหมายจริยธรรม ว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่งประกอบด้วย ศิลปสมาธิ และปัญญา (พระธรรมปิฎก, 2543: 4-8)

อารี จำปาทอง (2532: 14) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติตนให้ เป็นไปตามหลักศีลธรรม วัฒนธรรม และค่านิยม ที่ชอบตามทำนองคลองธรรม อันจะทำให้ตนมีคุณค่า ต่องาน และสังคมเป็นสำคัญ

ประภาศรี สีหอำไพ (2535: 24-28) กล่าวว่า จริยธรรมมาจากภาษากรีก Ethos แปลว่า ลักษณะนิสัยที่สามารถตัดสินคุณค่าได้ตามความหมายของความคิด ความงาม ความสุข และจริยธรรม มีความหมายถึง ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้จริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้าน คุณค่า สามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน (Dichotomy) สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรกระทำ และสิ่งใดชั่วควรละเว้น ทำให้ตัดสินคุณค่าของการปฏิบัติตนในแนวทางที่พึงงามได้ตามความคิดระดับ ต่าง ๆ

บุญมี แทนแก้ว (2541: 1) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมชาติหรือ หลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงงามถูกต้อง ที่พึงประสงค์ของสังคม

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2542: 88) กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ จริยะและธรรม คำว่าจริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจการที่ควร ประพฤติ ส่วนคำว่าธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนทางศาสนา หลักการ ปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยธรรม จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า หลักแห่งความ ประพฤติ หรือแนวทางของการประพฤติ

พล แสงสว่าง (2545: 34) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรม” “จริย” รากศัพท์เดิมมาจาก “จร” แปลว่า เดิน หมายถึง “ทางเดิน” เมื่อใช้กับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อรวมกับคำว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 253) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

ทิตนา แคมมณี (2546: 4) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม เป็นการแสดงออก ทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 9) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ยังประพฤติปฏิบัติ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคี เกิดความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม

Good (1973) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

Kohlberg (1976) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ซึ่งยึดถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับโดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิและข้อเรียกร้อง

ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

กำแหง จิตตะมาก (2548: 10) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี สิ่งที่ดีควรประพฤติปฏิบัติ และหลักการแนวความคิดความเชื่อ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรฐานของผู้เรียน ในแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งมีตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดประกอบด้วย มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประหยัดและเสียสละเพื่อส่วนรวม

กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (2549: 10) ได้อธิบายความหมายคุณธรรมตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงาม หรือสิ่งที่มีคุณประโยชน์เมื่อนำมาโยงเข้ากับชีวิตหรือสิ่งทีก่อให้เกิดความดีงามหรือก่อให้เกิดคุณประโยชน์ แก่ชีวิต กล่าวนั้นๆ คุณธรรมจริยธรรม ก็คือเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ที่จะนำไปสู่สิ่งที่ดีงามอันเป็นเป้าหมายของชีวิต ดังที่พระสัมมาพุทธเจ้า ได้ตรัสสรุปได้ว่า “คุณธรรมเปรียบเหมือนแพ ที่บุคคลอาศัยข้ามฟาก” การดำเนินชีวิตโดยปราศจากคุณธรรม จึงเปรียบเสมือนการข้ามฟากหรือข้ามแม่น้ำโดยไม่มีเรือแพเป็นที่อาศัย จึงเป็นการเดินทางที่เสี่ยงอันตรายและก็ไม่มีหลักประกันอะไรว่าเราจะไปถึงฝั่งที่ต้องการโดยสวัสดิภาพ คุณธรรมจึงเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่จะช่วยให้เราดำเนินชีวิตไปได้โดยปลอดภัยและบรรลุถึงเป้าหมายของชีวิต คือความสุขได้อย่างแน่นอน

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมหรือระบบที่คุณค่าของมนุษย์ ชุมชน สังคม ตระหนักให้ความสำคัญยึดถือเป็นมโนสำนึก เป็นจิตวิญญาณที่สะท้อนถึงความจริง ความดีงาม

ความถูกต้อง ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน ในขณะที่จริยธรรม หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติ หรือการแสดงออก หรือแนวทางการดำเนินชีวิตที่พึงประสงค์ ที่สะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม ตามความมุ่งหวังของสังคม

องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรม

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2535: 12) อธิบายว่า คุณธรรมจริยธรรม เป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อน ไร้สาระ ขาดผู้นำ ผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคลชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้เทียบเท่าชาติอื่นบุคคลจึงควรปฏิบัติตามจารีตประเพณีของสังคม

2. สังคม (Social) เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันแสดงถึงความมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. อิสระเสรี (Autonomy) ความสำนึกในโนธรรมที่พัฒนามาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความเป็นอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

3.1 ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด

3.2 ส่วนประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3.3 ส่วนประกอบด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจว่ากระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524: 10) กล่าวว่า การจำแนกองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมตามความเห็นของนักจิตวิทยานั้นมีความเห็นคล้ายคลึงกัน แต่เรียกชื่อต่างกันออกไป ซึ่งอาจสรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมจำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognition) คือ ส่วนที่เป็นความรู้ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งเป็นความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินแยกพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร ออกจากพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควร มโนทัศน์อื่นที่ใช้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Judgment) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) คือ ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่า ตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น องค์ประกอบในด้านนี้มีความหมายกว้างขวางกว่าความรู้ ความเข้าใจเชิงพฤติกรรมของบุคคล เพราะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน และองค์ประกอบด้านนี้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกแทนองค์ประกอบนี้ ได้แก่ เจตคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิกิริยาทางด้านจริยธรรม (Moral Reaction)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม เป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ซึ่งเป็นอิทธิพลส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการกระทำหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมใดจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลขององค์ประกอบทั้งสองประการที่กล่าวมาแล้ว พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและพฤติกรรมดีเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย สติ สมาธิ ปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม รวมถึงระเบียบวินัยซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.3 คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

ขอบข่ายของคุณธรรมจริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และเยาวชน ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

2. ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอประมาณและให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3. ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ

4. มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัยต่อสังคม

5. สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ

6. สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใสที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอา رأัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เป็นการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ความสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่นและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549: 5)

จากการศึกษาในเรื่องคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียน ตามแนวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 65)

ตารางที่ 1 คุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ พฤติกรรมที่แสดงออกและตัวบ่งชี้

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ	พฤติกรรมที่แสดงออก	ตัวบ่งชี้
1. ขยัน	1. มีความตั้งใจที่จะศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 2. นักเรียนมีความเพียรพยายามในการทำงาน 3. นักเรียนสามารถทำงานต่อเนื่องจนเสร็จสิ้น 4. นักเรียนปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ 5. นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง	- มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควรสุ้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ	พฤติกรรมที่แสดงออก	ตัวบ่งชี้
2. ประหยัด	1. นักเรียนใช้อุปกรณ์และสิ่งของอย่างประหยัด และคุ้มค่า 2. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประหยัด เช่น กิจกรรมประหยัดใช้พลังงาน 3. นักเรียนใช้น้ำ ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคอื่น ๆ ทั้งของตนเองและส่วนรวม อย่างประหยัด และคุ้มค่า 4. นักเรียนรู้จักใช้ของใช้ที่เหมาะสมกับสภาพ ไม่ฟุ่มเฟือย หรือใช้ของที่มีราคาแพงเกินความจำเป็น 5. นักเรียนรู้จักเก็บออมเงิน เพื่อใช้ในยามจำเป็น	- รู้จักเก็บออม ถนอมใช้ ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ
3. ซื่อสัตย์	1. นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบการสอบ และไม่ลอกการบ้าน 2. นักเรียนไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง 3. นักเรียนพูดแต่ความจริง ไม่พูดเท็จ 4. นักเรียนยอมรับผิดเมื่อทำความผิด 5. นักเรียนซื้อตรงต่อเวลา และหน้าที่	- มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึก เอนเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นกล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. มีวินัย	1. นักเรียนแต่งกายสะอาด และถูกระเบียบ 2. นักเรียนมีความรับผิดชอบในงานที่ได้มอบหมาย 3. นักเรียนมาโรงเรียนและกลับตรงเวลา 4. นักเรียนมีอุปกรณ์การเรียนครบ 5. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธงเป็นประจำ	- ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจยึดมั่นใน ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัย ทั้งต่อตนเอง และสังคม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ	พฤติกรรมที่แสดงออก	ตัวบ่งชี้
5. สุภาพ	1. นักเรียนมีมารยาท สุภาพเรียบร้อย และมีสัมมาคารวะ 2. นักเรียนรู้จักให้เกียรติและเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ 3. นักเรียนไม่คุยโอ้อวดตนเอง หรือคุยชมผู้อื่น 4. นักเรียนไม่อาฆาตพยาบาท หรือแค้นคนอื่น 5. นักเรียนใช้วาจาสุภาพ พูดจาไพเราะ	- มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ตามสถานภาพ และกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจชมผู้อื่น ทั้งโดยวาจา และท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
6. สะอาด	1. นักเรียนดูแลร่างกายให้สะอาดอยู่เสมอ 2. นักเรียนมีเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้ส่วนตัวที่สะอาด 3. นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม 4. นักเรียนฝึกฝนจิตใจให้มีความแจ่มใสอยู่เสมอ 5. นักเรียนเก็บขยะทุกครั้งเมื่อเจอแม้ตนไม่ได้ทิ้ง	- รู้จักรักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม แจ่มใส เจริญตาและเจริญใจ
7. สามัคคี	1. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับคนอื่น ๆ 2. นักเรียนไม่ทะเลาะวิวาทกัน หรือแย่งของคนอื่น 3. นักเรียนยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น 4. นักเรียนให้ความร่วมมือกับคนอื่น และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว 5. นักเรียนปรับตัวเข้ากับคนอื่น และให้ความร่วมมือกับคนอื่นได้ดี	เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหา และขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด และความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ	พฤติกรรมที่แสดงออก	ตัวบ่งชี้
8. มีน้ำใจ	1. นักเรียนรู้จักการเอื้ออาทร ต่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 2. นักเรียนให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ 3. นักเรียนร่วมบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของ 4. นักเรียนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนและผู้อื่น 5. นักเรียนรู้จักการให้อภัยต่อการกระทำผิดของผู้อื่น	- ให้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกาย และสติ ปัญญา ลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม 8 ประการนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรปลูกฝังให้กับผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่สงบสุข ปลอดภัย รู้รักสามัคคี ให้อภัย เอื้ออาทร แบ่งปัน มีวินัย ซื่อสัตย์ ขยัน และประหยัด มีน้ำใจ ทำให้คนรอบตัวและสังคมเป็นสุข

2.4 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

2.4.1 ทิศทางการพัฒนาเยาวชน

เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากกว่่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดในประเทศ และเยาวชนเป็นผู้สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและความอยู่รอดของชาติ จึงเป็นกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ดังนั้นทิศทางการพัฒนาควรเป็นการพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ทางด้านสติปัญญา ความสามารถ การพัฒนาความพร้อมทางด้านอาชีพ และที่สำคัญ คือ การพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรม และจริยธรรม

เสาวนีย์ เสนาสุ (2532: 45) อธิบายทิศทางการพัฒนา ดังนี้

1. เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงรวมทั้งเข้าใจความต้องการและบทบาทของตนเองและของผู้อื่นมีโอกาส

ในการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองและของผู้อื่น พัฒนาศักยภาพของ
ตัวเองด้วยความคิดสร้างสรรค์ และพึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์

2. เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนด้านสุนทรียภาพด้วยการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรม ศิลปะ กีฬา และนันทนาการต่าง ๆ มีความรับผิดชอบในการสืบเนื่องทางวัฒนธรรม
เพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคัดเลือกรักษา พัฒนาสมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดก และเป็น
เอกลักษณ์ของชาติ

3. เยาวชนพึงยึดถือเรื่องคุณธรรมในสังคม โดยตระหนักความรับผิดชอบต่อ
ตนเองต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพของตนแต่ต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อ
กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละในประโยชน์ส่วนตน
เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชาติ มีส่วนร่วมในการปกครองและ
การเมือง ได้แก่ ความเข้าใจและปฏิบัติบทบาทของตนอย่างถูกต้องเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 21) มีแนวคิดในการพัฒนา
ความประพฤติของนักเรียนไว้ 5 ประการ คือ

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชินโดยให้บุคคลรู้เห็น และปฏิบัติพฤติกรรมที่ดี
เพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. การใช้วัฒนธรรมในสังคมเป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับหลักการทำให้
เป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น ทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่เด็กทำได้ง่าย

3. การใช้องค์กรรมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรม และสติปัญญา
ซึ่งเป็นหลักการทางการศึกษา และหลักพัฒนาจริยธรรม คือ เข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่ทำมา
มีความพอใจและยอมรับในสิ่งที่ทำ ย่อมนำไปสู่ความพร้อมในการกระทำ

4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่น หรืออุดมการณ์ และพยายาม
ปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่น ทำให้เกิดการเปรียบเทียบ แม้ความภาคภูมิใจในผลจากการปฏิบัติ หาก
ใช้มากเกินไปจะกลายเป็นดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบและพึงพากำลังใจจากภายนอก

5. การใช้กฎเกณฑ์บังคับ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดวินัยได้ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้ใด
ควบคุมวินัยก็จะหายไป จึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

สันติ นิลหมื่นไวย (2546: 30) ได้ให้แนวคิด แนวทางในการพัฒนาความประพฤติ
ของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชินโดยให้บุคคลรู้เห็น และปฏิบัติพฤติกรรมที่ดี
เพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. ชั้นเรียนกับการสร้างนิสัยในกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ครูต้องควบคุมเอาจริงกับระเบียบข้อบังคับ ถ้าทำผิดควรลงโทษ และทำอย่างต่อเนื่อง

3. กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมสร้างนิสัย ในโรงเรียนประถมศึกษา ครูประจำชั้นมีความใกล้ชิดเด็กมากจึงเหมาะที่จะปลูกฝัง สร้างนิสัยให้กับเด็กในหลายโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ โดยเฉพาะตอนเช้าหลังจากเข้าแถวเคารพธงชาติ ซึ่งส่วนมากมีการจัดกิจกรรมโฮมรูม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ การปรับตัว ตลอดจนการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และกิจกรรมต่าง ๆ ควรเป็นการวางโครงการอย่างมีจุดประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งมีการประเมินผล

สรุปได้ว่า สถานศึกษาเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้ฝึกฝนเป็นประจำ เป็นนิสัยที่ยั่งยืน เป็นบุคลิกภาพที่ดีงาม โดยมีครูเป็นผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เป็นวิถีชีวิตที่เป็นเหตุผล ตามวิถีธรรม และวิถีไทย

2.4.2 จริยธรรมที่จำเป็นในสังคมไทย และในโรงเรียน

จริยธรรมที่เหมาะสมในการปลูกฝังให้เป็นคุณลักษณะของคนไทย มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เชิญชวนให้พี่น้องชาวไทยร่วมใจปฏิบัติตามค่านิยม 5 ประการ คือ

1. พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. ประหยัดและออม
3. มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวถึง จริยธรรม ซึ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่

1. ความเคารพซึ่งกันและกัน
2. การร่วมมือประสานงาน
3. การเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน
4. มีความรับผิดชอบ
5. มีความห่วงใยผู้อื่น
6. ความมีใจกว้าง
7. มีความคิดสร้างสรรค์
8. มีระเบียบวินัย

9. รู้หน้าที่

สุเทพ ยงยุทธ์ (2544: 60) กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรม ที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน เพื่อจะได้เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ พัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ครูควรปลูกฝังให้นักเรียน ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความมีเหตุผล 4) ความกตัญญูตทเวที 5) ความมีระเบียบวินัย 6) ความเสียสละ 7) ความสามัคคี 8) ความประหยัด 9) ความยุติธรรม 10) ความอดุสหาหะและ 11) ความเมตตากรณูณา

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่ปลูกฝังให้กับนักเรียนในโรงเรียนนั้น เป็นจริยธรรมที่มุ่งปลูกฝังให้นักเรียนมีความประพฤติที่ดี เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย การตั้งใจศึกษา เชื่อฟังคำสอนของครูอาจารย์ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การมีระเบียบวินัย ความเสียสละ การมีเหตุผล ความกตัญญูตทเวที ความสามัคคี ความเมตตากรณูณา ความอดุสหาหะ ความยุติธรรม การประหยัด การอนุรักษัษัธรรมาชาติ และสิ่งแวดลอม มีชีวิตรอดและปลอดภัยในทุกสถานการณ์

2.4.3 หลักและวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

1) หลักการสอนจริยธรรม

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2544: 54) ได้เสนอหลักการสอนไว้ ดังนี้

1. สอนจากรูปรธรรมไปนามธรรม ใช้บุคคลเป็นตัวอยาง เช่น การสอน เรื่อง ความขยันหมั่นเพียร แทนที่จะอธิบายว่าความขยันหมั่นเพียรคืออะไร ก็ใช้การเล่าเรื่องบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต อาจเป็นบุคคลในนิทาน หรือบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง แล้วจึงสรุปว่า เขาประสบความสำเร็จเพราะเขามีความขยันหมั่นเพียร

2. สอนโดยจัดประสบการณ์ตรง เช่น การฝึกมารยาท โดยให้นักเรียนออกมาฝึกปฏิบัติจริง เช่น การไหว้พระ การไหว้ผู้ใหญ่ การกราบพระ การแสดงความเคารพ ให้มีการฟังเทศน์ ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ

3. สอนโดยใช้อุปกรณั เนื่องจากจริยศึกษาเป็นนามธรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดมโนภาพขึ้นในใจ จึงต้องใช้อุปกรณัเข้าช่วย

4. สอนให้แสดงความคิดเห็น เช่น ให้นักเรียนเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของตนเอง หรือมีการยกคุณธรรมข้อใดข้อหนึ่งมาอภิปราย แสดงความคิดเห็น วิจารณ์ข่าว เป็นต้น

5. สอนโดยครูทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน ทั้งความประพฤติทางกาย วาจา เพื่อให้นักเรียนยึดถือเป็นแบบอยาง

6. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล ด้านวัย สติปัญญา สิ่งแวดล้อม และการอบรมทางบ้าน ต้องรู้จักใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน การอธิบายแต่ละครั้งไม่ควรนานเกินไป

2) วิธีการสอน

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2521: 45) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการสอนว่า จริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาบ้านเมืองมาก ขอให้เร่งปรับปรุงจริยศึกษาในโรงเรียนให้ดีขึ้นครูทุกคนในโรงเรียนต้องเป็นครูศีลธรรม ครูทุกคนต้องถือว่าตนมีหน้าที่สอนจริยศึกษาให้แก่เด็กสำหรับการปรับปรุงจริยศึกษาในโรงเรียนนั้น คงจะต้องปรับปรุงจริยศึกษาจากระดับหนึ่ง พุดง่าย ๆ ว่า เราเกิดความไม่พอใจในจริยธรรม ศีลธรรม และมารยาทของนักเรียนซึ่งเป็นอยู่ขณะนี้ เป็นสิ่งที่อยู่เปลือกนอกเป็นสิ่งที่สะกดตาเราอยู่ตลอดเวลา เช่น การแต่งตัวไม่เรียบร้อย การสูบบุหรี่ของนักเรียน การดื่มเหล้าในที่สาธารณะของนักเรียน กิริยาจาจซึ่งกระโดดกระเดกไม่สุภาพเรียบร้อยในสายตาของพวกเขา การระดมพวกมาตีกัน การทะเลาะวิวาทกันในที่สาธารณะ การระดมกำลังเพื่อต่อต้านการบริหารงานของโรงเรียน

สงบ ลักษณะ (2523: 13) กล่าวว่า การสอนและการเสริมสร้างคุณสมบัติทางจริยธรรมควรใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน ดังนี้

1. ควรให้ความรู้ความเข้าใจโดยเหตุผล
2. การให้ต้นแบบและเลียนแบบ
3. การให้ได้รับประสบการณ์ตรงในการศึกษาค้นหาและพบคำตอบ
4. ควรเน้นการเสริมสร้างปัญญา หรือการรู้แจ้งเห็นจริง
5. การเสนอทฤษฎี ควรแทรกจริยธรรมกับเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ที่จัดให้

เกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตจริงในสังคม

6. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการปฏิบัติจริง

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2544: 48) ได้ระบุวิธีสอนจริยธรรม ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนใกล้ชิดตัวอย่างที่ดี ได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเห็นคุณค่า และยอมรับค่านิยมนั้น และยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

2. เสนอปัญหาให้ผู้เรียนคิด โดยใช้กรณีตัวอย่าง เรื่องจริง สร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนใช้เหตุผลตลอดเวลา เมื่อพบปัญหาของผู้อื่นหรือสังคมอื่นนำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตน ทำให้เกิดความรู้สึกสำนึกที่จะปรับพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

3. แสวงหาแบบอย่างกิจกรรมต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่ดั่งงาม เช่น ศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการขัดเกลาความคิดและจิตใจของผู้เรียนให้ประณีต ละเอียดอ่อน และสร้างค่านิยมได้

4. จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่างที่สามารถพัฒนาค่านิยมได้ เช่น วิทยาศาสตร์ ช่วยสร้างค่านิยมให้รักความจริง มีเหตุผล

5. ให้โอกาสผู้เรียนทำงานอย่างมีระบบ เช่น ตั้งชมรม ให้อิสระแก่ผู้เรียน ตามรสนิยมและความปรารถนา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองบนพื้นฐานความถนัด ความสนใจ

6. สอนให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่นและสอดแทรกทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนในด้านพฤติกรรม

7. การเรียนการสอนจริยศึกษาไม่ควรจัดเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรสอนทุกโอกาส ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ครูต้องติดตามแก้ไขข้อบกพร่องทางจริยธรรมของนักเรียนที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ต้องแก้ไขทันที และให้กำลังใจ ยกย่องชื่นชม เมื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม

2.4.4 การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในโรงเรียนเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยเน้นปฏิบัติมากกว่า การจำเนื้อหาที่สำคัญ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องเป็นแม่แบบที่ดี ที่นักเรียนจะยึดถือและปฏิบัติตามได้ ถูกต้อง ดังนั้น การได้พบเห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ตนนับว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พยุงค์ศักดิ์ จันทรสุนทร (2541: 4-5) กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอน คือ

1. การให้ความรู้ขั้นสูง ควรจะให้เด็กได้รับเหตุผลใหม่และเหนือกว่าที่เคยเป็นอยู่ เด็กจะนำไปเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิม และเกิดความขัดแย้งหรือความไม่สมดุลทางความคิด ความไม่สมดุลจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดการปรับโครงสร้างทางความคิดของตนให้เกิดความสมดุลขึ้นใหม่ จะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นสูงกว่าเดิม (ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาของเพียเจท์)

2. การอบรมทางศาสนา เด็กควรได้รับการอบรมทางศาสนาเพื่อลดความเห็นแก่ตัวและเพิ่มความเห็นแก่พวกพ้อง ส่วนร่วม สังคม และมนุษยชาติ

3. การให้แสดงบทบาท เด็กควรที่จะได้รับการสวมบทบาทอื่น นอกเหนือจากที่ตัวเองเป็นอยู่ และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม การรับความคิดและความรู้สึกของคนอื่น จะก่อให้เกิดความคิด ความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง (ตามทฤษฎีของ Kohlberg)

4. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดความคล้อยตาม การยกระดับจิตใจของเด็กนั้น ได้จากกลุ่มเพื่อนซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย กลุ่มเพื่อนจะเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ในระดับที่สูงกว่าเดิม

5. การเลียนแบบจากตัวแบบ การจัดตัวแบบให้เกิดการเลียนแบบ เป็นวิธีการหนึ่งที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ตัวแบบจะมีลักษณะดึงดูดและมีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มาก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ เพื่อน

กรมวิชาการ (2535: 55-60) ได้ให้หลักการจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไว้ ดังนี้

1. แนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

1.1 จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ

1.2 ให้นักเรียนได้เห็นตัวแบบทางคุณธรรมที่หลากหลาย ให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย

1.3 ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียน ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ สืบเนื่องไม่ขาดตอน

1.4 กิจกรรมการส่งเสริมการจัดจริยธรรมภายนอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับภายในโรงเรียน

1.5 กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามหลักจริยธรรม และให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

1.6 ส่งเสริมการสอนจริยธรรมในห้องเรียนโดยเรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ

1.7 ส่งเสริมให้มีการสอนแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในการสอนวิชาต่าง ๆ และจัดแทรกกิจกรรมทุกอย่างสม่ำเสมอ

1.8 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์เชิงจริยธรรมให้มากที่สุดเมื่อมีโอกาส

- 1.9 จัดกิจกรรมยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม
  - 1.10 จัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนจริยธรรม คุณธรรม กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และห้องจริยธรรม ตามความเหมาะสม
  - 1.11 ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินผลงาน การปฏิบัติตน แล้วนำผลการประเมินไปปรับปรุง เพื่อพัฒนางาน และพัฒนาคนต่อไป
  - 1.12 จัดให้มีการประเมินผล และเสนอผลการจัดการปลูกฝัง และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อย่างสม่ำเสมอทุกระยะ
  - 1.13 จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่มีต่อตนเองและสังคม
  - 1.14 ส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์คุณธรรมที่ทำให้งานสำเร็จผล
  - 1.15 ให้นักเรียนมีโอกาสสำรวจตนเอง และเลือกแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามที่ต้องการ
  - 1.16 จัดให้มีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ
2. คุณลักษณะของครูที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีดังนี้
    - 2.1 เป็นแบบอย่างที่ดี
    - 2.2 เป็นกัลยาณมิตร มีน้ำใจ ให้กำลังใจ และเสริมแรงนักเรียนให้พัฒนาตนเอง
    - 2.3 ใฝ่หาความรู้ทางธรรม และจิตวิทย์อยู่เสมอ
    - 2.4 ทำงานอย่างมีหลักการและระบบ
    - 2.5 มีความสามารถในการตั้งคำถามหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชิงจริยธรรม
    - 2.6 สามารถสร้างสื่อ และนำสถานการณ์แวดล้อม มาใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างหลากหลาย
  3. คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในโรงเรียน
    - โรงเรียนต้องพิจารณาคุณธรรมจริยธรรมที่จะปลูกฝังโดยวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูล ต่อไปนี้
      - 3.1 หลักสูตรแนวคิดพื้นฐาน หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ของรายวิชา
      - 3.2 สภาพสังคมปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ผลการวิจัย ข้อคิดเห็นของนักวิชาการ

3.3 สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ปรัชญา คำขวัญของโรงเรียน สภาพปัญหาของโรงเรียน และชุมชน การระดมแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการผู้นำท้องถิ่น และคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน

3.4 นโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เน้นคุณธรรมในเรื่อง ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รับผิดชอบ พึ่งตนเอง มีวินัย ในปี พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน เน้นคุณธรรมเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน วิธีจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีหลักการ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การจัดกิจกรรมสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่าง ๆ

วิธีที่ 2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยตรง

วิธีที่ 3 การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งใน และนอกโรงเรียน

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมจริยธรรม เป็นหน้าที่ของทุกคนเป็นเรื่องที่สำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงเพื่อความเข้าใจในธรรมที่มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม ประยุกต์ใช้ในชีวิตรจริงในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความมั่นคงทางจิตใจ และเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายในการปลูกฝังความดีงามแก่นักเรียน

2.4.5 ความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน เพื่อประเทศชาติจะได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จึงมีความสำคัญต่อประชาชนและประเทศมาก สรุปได้ ดังนี้

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขาภิรมณ์ (2550) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมว่า ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในภาวะคุณธรรมจริยธรรมของคนในชาติตกต่ำลง ดังจะเห็นได้จากมีปัญหาคาความรุนแรงในลักษณะต่าง ๆ เช่น การรุมทำร้าย การฆ่า ข่มขืน การคอร์รัปชัน ความแตกแยกระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้และเริ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งในกรุงเทพมหานคร ฯลฯ การเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักให้เห็นถึงภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติ การช่วยกันฟื้นฟูแก้ไขและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ รู้รักสามัคคี ร่วมใจร่วมพลังพัฒนาประเทศชาติ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งและต้องเร่งกระทำ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ส่งผลถึงอนาคตของชาติ โดยกล่าวว่า อนาคตของชาติไม่ได้ขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชน หากแต่อยู่ในกำมือของ

ผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่กำลังเป็นผู้สร้างอนาคตและเป็นแบบอย่างที่ดีของชาติให้เกิดขึ้น ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงพระราชทานในโอกาสปีเด็กสากล เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522 ว่า “...เด็กเป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณงามความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุจริต ฉลาด แจ่มใสในเหตุผล...” การปลูกฝังทัศนคติค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชน และกระทำอย่างต่อเนื่องไปโดยตลอด จะเป็นการป้องกันการทุจริต และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องความคิดและจิตสำนึกที่ดีให้กับสังคมได้อย่างถาวรอันจะเป็นผลให้การทุจริตบรรเทาเบาบางลง และสังคมสามารถแยกแยะระหว่างคนดีกับคนเลวได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อเนก น้าทอง (2541) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมว่า จะช่วยทำให้คนทุกคนเป็นคนดี โดยเน้นย้ำว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรม การกระทำ และความคิดที่ถูกต้อง ที่เหมาะสม การทำหน้าที่อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งที่ควรเว้น กระทำสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ถ้าสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมดี คนหนุ่มจะตั้งหน้าศึกษาเล่าเรียน บำรุงร่างกาย บำรุงกำลังสมอง บำรุงกำลังสติปัญญา และกำลังใจให้แข็งแกร่ง เพื่อเตรียมตัวรับใช้ชาติ คนสาวจะประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมของกุลสตรี เตรียมตัวเป็นแม่ที่ดีของชาติ ส่วนผู้ใหญ่จะตั้งหน้าทำงานตามหน้าที่เต็มความสามารถ ดำเนินชีวิตที่ดีเป็นหลักเป็นที่พึ่งทางใจของลูกหลาน คุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรือง มั่นคง และความสงบสุขส่วนบุคคล สังคมและประเทศชาติ

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมว่า ความมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนาคุณธรรมโดยเฉพาะเยาวชนที่สำคัญคือ ต้องการให้เยาวชนที่มีคุณภาพทางจิตใจ ซึ่งจะเป็นที่มาของการแสดงออกของพฤติกรรมที่พึงปรารถนาสามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังสมรรถนะ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ วินัย เงื่อนไขต่าง ๆ อันเป็นกติการ่วมกันระหว่างรัฐและตนเองในหน้าที่เป็นที่พึงของสังคม ดังนั้น ในการพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรมจึงมีความสำคัญที่จะควบคุมและรักษาไว้ซึ่งคุณธรรมในตัวบุคคล ต้องเน้นให้เกิดคุณธรรมด้วยการให้การศึกษาติดต่อกันไปเป็นเวลายาวนาน จึงเกิดผลจริงจัง ส่วนการส่งเสริมอบรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อาจจะได้เพียงจุดเริ่มต้นที่ดี หรืออาจเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความสนใจในสิ่งนี้ แล้วนำไปสู่การค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองต่อไป ซึ่งก็นับว่าเป็นโอกาสที่เยาวชนจะได้ปรับตนเองให้อยู่ในแนวทางคุณธรรมนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องวิธีจะช่วยให้สังคมสงบสุขซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีการศึกษา และมุ่งพัฒนาให้

เยาวชนของชาติมีคุณธรรมจริยธรรม ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบจึงควรตระหนักในการปลูกฝังและส่งเสริม ด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน

2.4.6 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

เป็นที่ยอมรับกันว่าคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์นั้นพัฒนาขึ้นตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด จากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์จะมีการพัฒนาจริยธรรมในจังหวะที่แตกต่างกัน แต่การพัฒนาของบุคคลจะมีลำดับขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ นักค้นคว้าทางด้านคุณธรรมจริยธรรมส่วนมากยังลงความเห็น ว่า ต้นกำเนิดของแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนานั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสิ่งสำคัญ ถึงแม้ว่านักทฤษฎีทางจริยธรรมแทบทุกคนให้ความสำคัญแก่อิทธิพลของสังคมแต่ก็ยังมีค่าที่แตกต่างในด้านที่สำคัญ ๆ อีกมาก เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีทางด้านนี้มากมาย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน ผูกพันกับอิทธิพลของสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม นอกจากนี้บางทฤษฎีก็ยังเน้นกระบวนการเรียนรู้จากสังคมโดยตรง ซึ่งในที่นี้จะขอเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรม ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho Analytic Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud จิตแพทย์ชาวเวียนนา Freud เชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบสามส่วน ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) Freud (Freud, 1949. อ้างในชูพงศ์ สุขรัตน์, 2546: 16) เชื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Conscience) ซึ่งเด็กจะรับจากพ่อแม่ผู้ใกล้ชิด ด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) กับบุคคลที่เขายึดเป็นแบบอย่าง กระบวนการนี้เป็นการแสดงออกถึง ความผูกพันทางอารมณ์กับบุคคลอื่นที่เด็กมีขึ้นเป็นครั้งแรก ผลการเทียบเคียงตามอย่างผู้อื่นเช่นนี้ ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม รวมทั้งมาตรฐานทางจริยธรรมในสังคมจากผู้ที่ได้กเลี่ยนแบบไว้ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมแล้ว ถ้าความต้องการส่วนตนไม่เหมาะสมกับกาลเทศะของสังคมที่ตนยอมรับ เขาจะเกิดความขัดแย้งในใจ การพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมจะบรรลุจุดสูงสุด เมื่อเขาเกิดความละเอียดในการทำชั่ว โดยมีต้องการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขาเกิดความรับผิดชอบชั่วดี ลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ การเปลี่ยนแปลงระดับคุณธรรมจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ อันเนื่องมาจากการผันแปรของสังคมและสถานการณ์ในชีวิต จะมีผลกระทบได้รุนแรงน้อยกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยทารกและวัยเด็กเล็ก

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีที่นำหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม

ว่าเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingencies) ให้กับเด็ก นับตั้งแต่เด็กเกิดมา พ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวปฏิบัติตนในสังคม การแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว โดยใช้สิ่งเสริมแรงทางคำพูด จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความงอกงามของพฤติกรรมและอารมณ์จากการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีววิทยา การแสวงหารางวัล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการถูกสังคมลงโทษ ด้วยเหตุนี้แม้ว่ามนุษย์เราจะไม่ได้มีจริยธรรมหรือความต้องการมาตรฐานทางจริยธรรมตั้งแต่เกิดก็ตาม เมื่อโตขึ้นจะมีปทัสสถานของจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามแนวโครงสร้างทางวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งได้มาจากการเสริมแรงนั่นเอง (Skinner, 1971 อ้างถึงในซูฟงส์ สุขรัตน์, 2546: 16) และสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Gessal ที่ว่าทารกมิได้เกิดมาพร้อมกับจริยธรรมหรือศีลธรรมประจำใจติดตัวมา การที่ทารกจะพัฒนาไปแล้วรู้ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดดี สิ่งใดเลว สิ่งใดควรประพฤติ เกิดจากการอบรมศึกษาภายหลัง

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969 อ้างถึงในซูฟงส์ สุขรัตน์, 2546: 17-18)

Kohlberg ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวของเพียเจต์ และพบความจริงว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปีเป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี และเขาเชื่อว่าการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวกันนั้น

Kohlberg ได้แบ่งประเภทของเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทนั้นจัดเป็นพัฒนาการทางจริยธรรมได้ 6 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation)

ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation)

ขั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good Boy Orientation)

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation)

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามสัญญา (Contractual Legalistic Orientation)

ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience or Principle Orientation)

จากพัฒนาการทั้งหกขั้นเหล่านี้ Kohlberg ได้แบ่งออกเป็นสามระดับ ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เหตุผลเชิงจริยธรรมหกชั้น ซึ่งแบ่งเป็นสามระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงพฤติกรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (13-16 ปี)	2. ระดับตามเกณฑ์ (10-16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

ระดับที่ 1 คือ ก่อนเกณฑ์ (Pre Conventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุดคือ การมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สอง คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเอง เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็กๆ คือ เขาทำมาฉันทำไป เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ 2 ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) หมายถึง การทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายหรือศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ 2 นี้ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอก แต่มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ ในขั้นที่สาม บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน ส่วนขั้นที่สี่ บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของตนถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 คือระดับเหนือเกณฑ์ (Post Conventional Level) หมายถึง การตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาไตร่ตรองซึ่งใจโดยตนเอง และตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ห้า คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ส่วนขั้นที่หก เป็นขั้นสูงสุดแสดงทั้งการมีความรู้สึกนอกเหนือจากกฎเกณฑ์สังคมของตนและการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่

นอกจากนี้ยังมีหลักประจำใจซึ่งตรงกับหลักในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ทิริโอตตปปะ” (ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก, 2520: 43-45) และได้กล่าวว่า พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม Kohlberg เชื่อว่าเป็นไปตามขั้นจากขั้นที่ 1 ผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นตามลำดับ ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก มีความเห็นว่า มาจากการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่เด็กมีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว Kohlberg เชื่อว่า “การพัฒนาจริยธรรมนั้นมิใช่การรับรู้จากการพำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทตนเองและบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจขัดแย้งกันแต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม”

4. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรม

Wright (1975 อ้างถึงในซูพุงค์ สุขรัตน์, 2546: 19) เชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาการทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคล สังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ มีลักษณะต่าง ๆ กันตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในกลุ่มใดของสังคม โดยทฤษฎีนี้ระบุว่า เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่วจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดด้วยกระบวนการเทียบเคียง เด็กจะใช้วิธีเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ตนรัก ในที่สุดเด็กก็จะยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นหลักในการปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ดังนั้นถ้าผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเด็กเป็นผู้มีจริยธรรมสูง เด็กก็จะเลียนแบบและในที่สุดก็จะกลายเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงตามไปด้วยซึ่งสอดคล้องกับ Skinner ที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม เขาคิดว่าจารีตประเพณี โดยเฉพาะจรรยาบรรณค่านิยม เป็นแกนที่สำคัญ มีส่วนกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingencies) ให้กับเด็กในสังคมนับตั้งแต่เกิด จริยธรรมจะพบได้ในเงื่อนไขทางสังคมซึ่งมีขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรม พ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวทางการปฏิบัติตนในสังคม พฤติกรรมเป็นการเสริมแรงที่สำคัญ ถึงแม้มนุษย์เราจะมิได้มีจริยธรรมหรือความต้องการมาตรฐานทางจริยธรรม มาแต่กำเนิด เมื่อโตขึ้นก็ต้องมีจริยธรรมและพฤติกรรมตามแนวโครงสร้างทางวัฒนธรรมของสังคม

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลเป็นความจำเป็นของมนุษย์ที่ต้องเรียนรู้ มิได้มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายหลังโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคม เพราะทุกทฤษฎีก็มีความเชื่อที่สอดคล้องกันว่า พัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมจะเป็นไป

ตามลำดับขั้น บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล จึงต้องมีความเข้าใจวิธีการให้การศึกษาและเข้าใจในธรรมชาติของการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล โดยเฉพาะการสอนให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้เด็กนักเรียนมีประสบการณ์ มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม มีจริยธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการ

2.4.7 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะต้องร่วมมือร่วมใจกันหาวิธีดำเนินการ ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายของการจัดการศึกษา ซึ่งหลักการและแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี หลักสูตร พระพุทธศาสนา และแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความสำเร็จ และทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์ต่อไป ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

สิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร 2. เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านบุคลากร อันดับรองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ 2. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร มีดังนี้คือ 1) ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประจำปีให้เพียงพอและจัดทำแผนงบประมาณ อย่างเหมาะสม ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเสนอเป็นโครงการร่วม 2) ด้านบุคลากรพบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรมจริยธรรม และต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนงาน โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ เหมาะสม ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า สถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้ชัดเจน

เพ็ญญา ลายน้ำเงิน (2559) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาสูงสุด คือ ด้าน การปรับปรุงแก้ไข ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการวางแผน 2. นำเสนอ แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มีดังนี้ 1) ด้านการวางแผน ควรสำรวจความต้องการ กำหนด วัตถุประสงค์ในการใช้สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีอย่างชัดเจน สร้างความตระหนัก ให้บุคลากรเห็น ความสำคัญของข้อมูลสารสนเทศเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรม 2) ด้านการปฏิบัติงาน ควรมีการประชุมเพื่อมอบหมายผู้รับผิดชอบ กำหนดการ ดำเนินการตามนโยบายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน นำนโยบายไปใช้ตามที่กำหนด จัดกิจกรรมเข้า ค่าคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน 3) ด้านการติดตามประเมินผล ควรมีการอภิปรายผล การประเมินการใช้นโยบายในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มีกระบวนการตรวจสอบ การประเมินผลตามโครงสร้างการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอย่าง เป็นระบบ 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ควรจัดประชุมบุคลากรกำหนดโครงสร้างนำผลการประเมิน การจัดกิจกรรม ภายนอกสถานศึกษามาปรับปรุงแก้ไข นำข้อสรุปการนำผลการติดตามมาหาแนวทาง ในการพัฒนา

Cranley (2003) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพาดิ์ด้านจริยธรรมของนักเรียน ประกอบด้วยมาตรฐานที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมของนักเรียน โดยมีการกำหนดกรอบ ความคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานการสอนจริยธรรม โดยใช้ กิจกรรมการสอนที่ต่อเนื่อง โดยกำหนดระเบียบ กฎ ของห้องเรียน การสอนจริยธรรม โดยการ ดำเนินการนโยบายและระเบียบทางราชการ โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลา 6 เดือน ในการเก็บ รวบรวม ข้อมูล พบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรม โดยผู้บริหารและครูเน้นปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลัก พระพุทธศาสนาโดยเน้นควบคุมดูแลนักเรียน การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นได้ เป็นการทำให้ ความดีโดยวิธีการที่นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนในหลักสูตร สิ่งที่ต้อง ปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่สำคัญ และได้พบว่า การจัดการเรียนการสอน จริยศึกษา ควรบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติได้ โดยผู้บริหารและครูควรเป็น แบบอย่างที่ดี และทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรม ล้วนเป็นสิ่งที่ดีงาม ที่ควรประพาดิ์ปฏิบัติ ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบไป

เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน ทั้งยังส่งผลถึงประเทศชาติ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝัง พัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมใน สถานศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็น เยาวชนเป็นอนาคตของชาติได้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ความดีประกอบกับความรู้ซึ่งจะได้นำมา พัฒนาประเทศชาติต่อไป

สรุปได้ว่า การศึกษาต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งด้านความรู้และความ ประพฤติการศึกษาจะสามารถพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพได้นั้น ต้องมีการสอนทั้งวิชาการและส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมกันโดยผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมแบบต่าง ๆ

2.4.8 การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมด้านระเบียบวินัยในโรงเรียน

1) ความหมายของระเบียบวินัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(2526 อ้างถึงในชูพงศ์ สุขรัตน์, 2546: 23) ได้ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง การควบคุมตนเองตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสุขในชีวิตของตนและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม พันธ์ หันนาคินทร์ (2529 อ้างถึงในชูพงศ์ สุขรัตน์, 2546: 23) ให้ความหมายไว้ว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ สอดคล้องกับรัชชชัย ชัยจิรฉายากุล (2530 อ้างถึง ในชูพงศ์ สุขรัตน์, 2546: 24) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมตนเองให้กระทำการ และปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบหรือทิศทางที่เหมาะสม กรมวิชาการ (2524 อ้างถึงในชูพงศ์ สุขรัตน์, 2546: 24) ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยว่า หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติ ที่ถูกต้อง เหมาะสมกับจรรยา มารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

2) คุณลักษณะของผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง

วีระพล สมชัย (2540: 28) สรุปว่า บุคคลที่มีระเบียบวินัยควรมีลักษณะและ พฤติกรรม ดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบ 2) เชื้อมั่นในตนเอง 3) มีความรู้สึกรับผิดชอบ 4) ไม่กังวลใจ 5) มีความตั้งใจจริง 6) มีลักษณะความเป็นผู้นำ 7) มีความซื่อสัตย์จริงใจ 8) มีเหตุผล 9) กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ 10) เคารพในสิทธิของผู้อื่น 11) ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม 12) มีความอดทน 13) มีความเชื่อในอำนาจภายในของตน และ 14) มีลักษณะเป็นผู้มุ่งอนาคต

3) คุณลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย แบ่งตามประเภท ของการรักษาระเบียบวินัยภายนอกและภายใน

1. การรักษาระเบียบวินัยภายนอก ได้แก่

1.1 การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ มีมารยาทในการรับประทานอาหาร ถูกหลักอนามัย และหลักการโภชนาการ

1.2 การรักษาระเบียบวินัยต่อตนเอง ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

1.3 การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ ทั้งในสำนักงาน วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ถนน รถโดยสาร สวนสาธารณะ ฯลฯ และประพฤติตามกฎและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ

1.4 การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติ มีการปกครองที่ดี มีจรรยา มีวินัย ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐานและถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี

2. การรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งกายและการควบคุมท่วงที กิริยาวาจา และใจให้หมดจดงดงาม ด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบวินัยท่วงที ระเบียบวินัยกิริยา ระเบียบวินัยทางวาจา และระเบียบวินัยจิตใจ ดังนี้

2.1 ระเบียบวินัยท่วงที ได้แก่ การจัดทำทาง ท่าทีให้เหมาะสมกับฐานะและภูมิความรู้ ภูมิปัญญาของตน ไม่ให้ถูกดูหมิ่นหรือดูหมิ่นผู้อื่น และไม่ทะนงตน

2.2 ระเบียบวินัยกิริยา ได้แก่ การควบคุมอาการของร่างกายที่เคลื่อนไหวให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย โดยควบคุมและปรับปรุงกิริยาให้งดงาม เป็นระเบียบ มีกิริยาดี สุภาพ อ่อนโยน ประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับบุคคล โอกาส เวลา และสถานที่

2.3 ระเบียบวินัยทางวาจา ได้แก่ การพูดสมานไมตรี พูดไพเราะ พูดดี ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ

2.4 ระเบียบวินัยทางจิตใจ ได้แก่ การรู้จักควบคุมจิตใจและอารมณ์ ให้อยู่ในกรอบระเบียบที่ดีงาม

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมด้านระเบียบวินัยในโรงเรียน หมายถึง วิถีปฏิบัติที่เกิดจากสังคมน้อยร่วมกัน กำหนดขึ้นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ จำเป็นต้องฝึกพัฒนาทักษะและวุฒิภาวะด้านอารมณ์ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถควบคุมสติและอารมณ์ของตนตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง ควบคุมตนเองภายในเงื่อนไขที่จะเลือกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคม ซึ่งส่งผลให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัยในตนเอง

มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรักประเทศไทยและท้องถิ่น มุ่งในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม

3. โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

3.1 ความเป็นมา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้พัฒนาให้เป็นที่ไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (มาตรา 6) ต้องยึดหลักการ “ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และผู้เรียนสำคัญที่สุด” (มาตรา 22) เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ (มาตรา 23) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 24) ที่จะสร้างคนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

โดยที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนคนไทยอย่างรุนแรง เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว หนทางที่จะผ่อนคลายลงได้นั้น คนไทยทุกคนก็ควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกฝ่ายยอมลดเป้าหมายเพื่อพบกันครึ่งทาง เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ความเจริญของประเทศอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญต้องอยู่บนรากฐานของคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนไปในทิศทางที่เหมาะสมของสังคม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนนับว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สำคัญรองจากครอบครัว มีโอกาสพัฒนาและปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กได้ง่ายกว่าสถาบันอื่น ๆ โดยเฉพาะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้น

3.2 วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านความขยัน 2) คุณลักษณะด้านความประหยัด 3) คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ 4) คุณลักษณะ

ด้านความมีวินัย 5) คุณลักษณะด้านความสะอาด 6) คุณลักษณะด้านความสุภาพ 7) คุณลักษณะด้านความสามัคคี 8) คุณลักษณะด้านความมีน้ำใจ

3.3 เป้าหมาย

เป้าหมายเชิงปริมาณ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ จำนวน 2,053 คน ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จำนวน 8 กิจกรรม

เป้าหมายเชิงคุณภาพ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในระดับมากที่สุด

3.4 วิธีดำเนินการ

การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. วางแผนการดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์
2. ตรวจสอบสภาพ และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่ผู้ประเมินพัฒนาขึ้น ทำการเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียน
3. ศึกษารูปแบบ วิธีการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จากเอกสารแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น
4. ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในมาตรฐานที่ 1 ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย 8 กิจกรรม ดังนี้
  - 4.1 กิจกรรมขยัน หมั่นเพียร อดทนเรียนรู้
  - 4.2 กิจกรรมอดออม รู้จักใช้ เติมคุณค่า
  - 4.3 กิจกรรมซื่อสัตย์ เอาใจใส่ แบ่งกันใช้
  - 4.4 กิจกรรมสร้างวินัย ให้ตนเอง คนรอบตัว
  - 4.5 กิจกรรมรู้จักกาลเทศะ สุภาพ นอบน้อม
  - 4.6 กิจกรรมรักสิ่งแวดล้อม รักความสะอาด ทั้งกายใจ
  - 4.7 กิจกรรมรักสามัคคี มีเหตุผล ยอมรับกัน

4.8 กิจกรรมการแบ่งปัน ล้ำเลิศค่า พาสุใจ

การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในปีการศึกษา 2561 เป็นการดำเนินการบูรณาการ กับกิจกรรมหน้าเสาธง และวิถีประจำวัน จากนั้นมีการบูรณาการไปสู่กระบวนการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ งานแนะแนว งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านกระบวนการดำเนินการ ตามโครงการ โครงการงาน รวมทั้งกิจกรรมของระดับทั้ง 6 ระดับ ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นวิถีแห่งการใช้ชีวิตในโรงเรียน เน้นการเรียนรู้อย่างมีสติเป็นฐาน อาทิ โครงการปฐมนิเทศนักเรียน โครงการพัฒนาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น โครงการส่งเสริมนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ โครงการห้องเรียนพิเศษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ กิจกรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โครงการธนาคารโรงเรียน กิจกรรมใส่บาตรเติมบุญ โครงการโรงเรียนคุณธรรม “54 ห้องเรียน 54 โครงการ” โครงการอาชีพอิสระเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน กิจกรรมของหายได้คืน โครงการเสริมสร้างวินัยเชิงบวก โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการเลือกตั้งคณะกรรมการสภานักเรียน โครงการประกวดมารยาทไทย กิจกรรมค่ายเนตรนารี ยุวกาชาดระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กิจกรรมค่ายคุณธรรมและทัศนศึกษาของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โครงการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ โครงการ “พลังจิตพิชิตความสำเร็จ” โครงการ “มินิธุดงค์” นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กิจกรรมไหว้ครูประจำปีการศึกษา 2561 โครงการไหว้ครูนาฏดุริยางคศิลป์ไทย โครงการศึกษาดูงานสิ่งแวดล้อม กิจกรรม มพ. เรียนรู้ ร่วมใจ ลดใช้พลังงาน โครงการอนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อม กิจกรรม Big Cleaning Day โครงการหล่อเทียนจำนำพรรษา โครงการแห่เทียน โครงการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทย โครงการจิตอาสาพยาบาล โครงการจิตอาสาจากรจร โครงการจิตอาสาทั้ง 6 ระดับ โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง โครงการ Many Volunteers หลากหลาย จิตอาสา และโครงการคอนเสิร์ตการกุศลซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้ ความคิด และพลังการทำงานเป็นทีม ทั้งหมดทำโครงการนี้สะท้อนกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม มีการสะท้อนผลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งที่เป็นจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น โดยมีกิจกรรมและการดำเนินการดังนี้

1. การวางแผน (Plan)

1.1 ประชุมปรึกษาหารือ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

1.2 สสำรวจความพร้อมด้านทรัพยากรที่ต้องการในการดำเนินการ ตามโครงการทั้งด้านอาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ รวมถึงระยะเวลาการดำเนินการ

1.3 ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน เข้าร่วมประชุมกำหนดแนวทางในการวางแผนประเมินโครงการ

2. การลงมือปฏิบัติ (Do)

การดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การดำเนินการเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการ มีความรู้ ความเข้าใจถึงการดำเนินงานที่สอดคล้องและตรงกัน ผู้ประเมินจึงมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมเตรียมแผนก่อนดำเนินการโครงการ ชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต
2. ประเมินผลความรู้ความเข้าใจของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน หลังจากดำเนินการ

ระยะที่ 2 ดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยมีกิจกรรมย่อย 8 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมขยัน หมั่นเพียร อดทนเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความตั้งใจ ใฝ่รู้ พากเพียร ทำหน้าที่ตนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทนขยัน อย่างมีสติ รอบคอบ แก้ปัญหาจนสำเร็จด้วยปัญญาและมีวิจารณญาณ
2. กิจกรรมอดออม รู้จักใช้ เติมคุณค่า หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่ใช้จ่ายอย่างฉลาด ตามความจำเป็น เหมาะสม สู้ชีวิต ไม่ฟุ่มเฟือย ทะนุถนอมของใช้ให้ใช้ได้นานที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุด
3. กิจกรรมซื่อสัตย์ เอาใจใส่ แบ่งกันใช้ หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ประพฤติตนให้เหมาะสม ทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งเอาใจใส่ต่อตนเองและคนรอบข้าง อย่างตรงไปตรงมา รักษาทรัพย์และแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นตามโอกาส
4. กิจกรรมสร้างวินัย ใ้ตนเอง คนรอบตัว หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีวินัยต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และสังคม รวมถึงชุมชน มีความรับผิดชอบ และมานะพยายาม
5. กิจกรรมรู้กาลเทศะ สุภาพ นอบน้อม หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รู้กาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว ไม่ใช่วาจารุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย
6. กิจกรรมรักสิ่งแวดล้อม รักความสะอาด ทั้งกายใจ หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานการดำเนินชีวิต จิตผ่องใส รักษาสิ่งแวดล้อมและรักความสะอาด

7. กิจกรรมรักสามัคคี มีเหตุผล ยอมรับกัน หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนให้รักการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรักใคร่ กลมเกลียว ประองดอง ร่วมใจปฏิบัติงาน ให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน ทางความคิด ความหลากหลาย ในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา

8. กิจกรรมการแบ่งปัน ล้ำเลิศค่า พาสุขใจ หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความจริงใจที่ไม่เห็นแก่ตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ระยะที่ 3 ดำเนินการบูรณาการคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมระดับค่ายมินิสุดงค์ หลังจากทีนักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 8 ประการแล้ว

3. การประเมินผล (Check)

การดำเนินการตามโครงการ มีการประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการประเมินผลการดำเนินการจะประเมินทั้งก่อนดำเนินการ ในระหว่างดำเนินการตามกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และประเมินหลังจากดำเนินการแล้วเสร็จทุกกิจกรรม

4. การสะท้อนผลการดำเนินการ (Action)

- 4.1 ประชุมร่วมกันพิจารณาผลการดำเนินการ
- 4.2 หาข้อสรุปของการดำเนินการและหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป
- 4.3 เผยแพร่ผลการดำเนินการ

การดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในแต่ละกิจกรรมได้ดำเนินการโดยใช้วงจร PDCA ของเดมมิ่ง ซึ่งประกอบด้วย ขั้นสร้างความเข้าใจ (P) ขั้นใฝ่เรียนรู้ (D) ขั้นเชิดชูผลงาน (C) ขั้นช่วยกันสานต่อ (A) และพบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 8 ประการเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ พันธกิจของโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน มีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในมาตรฐานที่ 1 ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

คุณลักษณะของนักเรียน	กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ	หมายเหตุ
1. มีความขยัน	1. กิจกรรมขยัน หมั่นเพียร อดทนเรียนรู้	
2. มีความประหยัด	2. กิจกรรมอดออม รู้จักใช้ เติมคุณค่า	
3. มีความซื่อสัตย์	3. กิจกรรมซื่อสัตย์ เอาใจใส่ แบ่งกันใช้	
4. ความมีวินัย	4. กิจกรรมสร้างวินัย ให้ตนเอง คนรอบตัว	
5. มีความสุภาพ	5. กิจกรรมรู้จักกาลเทศะ สุภาพ นอบน้อม	
6. มีความสะอาด	6. กิจกรรมรักสิ่งแวดล้อม รักความสะอาด ทั้งกายใจ	
7. มีความสามัคคี	7. กิจกรรมรักสามัคคี มีเหตุผล ยอมรับกัน	
8. ความมีน้ำใจ	8. กิจกรรมการแบ่งปัน ถ้าวินใจ พาสุขใจ	

3.5 ระยะเวลาดำเนินงาน

โครงการนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 16 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562 (ปีการศึกษา 2561) โดยกำหนดการประเมินเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การประเมินก่อนดำเนินโครงการ ประกอบด้วย การประเมินด้านบริบทและด้านปัจจัย 2) การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ คือ การประเมินด้านกระบวนการ และ 3) การประเมินหลังดำเนินโครงการ คือ การประเมินผลผลิตของโครงการ

3.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.6.1 นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมดียิ่งขึ้น

3.6.2 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

3.6.3 ครูผู้สอนสามารถนำแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.6.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สูงขึ้น

3.6.5 บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินโครงการผู้ประเมินได้ศึกษาหลักการ แนวคิด หลักการและองค์ประกอบของการประเมินโครงการ จากเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาใช้ โดยจำแนกเป็นหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

จากการศึกษาความหมายของการประเมินโครงการ พบว่า มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

กรวีร์ ศรีกิจการ (2543: 16) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การประยุกต์ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม เพื่อตัดสินและพัฒนาโครงการด้านการวางแผนและติดตามประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการทางสังคม รวมทั้งการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงจากการนำนโยบายและแผนงานโครงการนำไปปฏิบัติ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546: 25) และกัมพล ผลพุกษา (2545: 26) ระบุว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และมีประสิทธิภาพเพียงใด

สุวิมล ตีรกานนท์ (2543: 2) อธิบายว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที ซึ่งการประเมินโครงการมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นความพยายามประยุกต์วิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ด้วยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์
- 3) มีการนำข้อมูลให้ผู้บริหารพิจารณาหาหนทางเพื่อตัดสินใจ
- 4) ได้นำข้อมูลสารสนเทศ มาปรับปรุงการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อรทัย ศักดิ์สูง (2552: 11) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ การจัดการประเมินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรจะได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ ซึ่งมัตติยากร กลมพันธ์ (2551: 30) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกต่าง ๆ เกี่ยวกับอนาคตว่าจะปรับปรุงโครงการ ดำเนินการต่อไปหรือ ยกเลิกโครงการนั้นเสีย

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2551: 152) ได้กล่าวถึง ความหมายของการประเมินว่าเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของโครงการและความสำเร็จของโครงการอันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ คือ เป็นเครื่องแสดงว่าโครงการดำเนินไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด ตลอดจนในอนาคตควรจะดำเนินการอย่างไร

ซึ่งเป็นการพิจารณาคูณค่าโดยใช้ผลงานในอดีต และพิจารณาศักยภาพและทางเลือกของการดำเนินงานในอนาคตต่อไป

พิสนุ ฟองศรี (2550: 68) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ระวัง ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการ

อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ (2550: 14) ได้สรุปความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็น การพิสูจน์ว่าโครงการนั้นได้ผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ตามที่คาดหวังหรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องใดบ้าง

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ คือ กระบวนการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลและหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ โดยการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงแนวทางการดำเนินโครงการให้เหมาะสม เพื่อให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเกิดประสิทธิภาพ นำไปพัฒนางานต่อไป เป็นการรับรองคุณค่าและประโยชน์ของโครงการดังกล่าว และการประเมินมี 3 ระยะ คือก่อนเริ่มโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ หรือเมื่อสิ้นสุดโครงการ

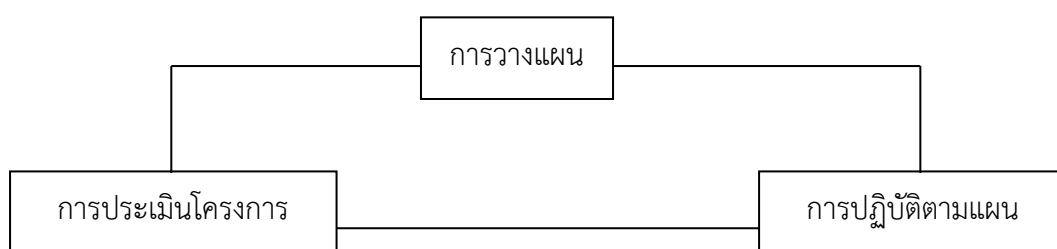
4.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่าสามารถสนองต่อความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด และช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการ มีความมุ่งหมายและมีความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการ ดังนี้

Alan B. Knox (อ้างถึงใน ประชุม รอดประเสริฐ, 2549: 74) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการมีความมุ่งหมายตามเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีหรือข้อจำกัดของโครงการเพื่อการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ
5. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

การประเมินโครงการมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินโครงการในการปฏิบัติงาน โครงการไม่ว่าจะโดยหน่วยงานเอกชนหรือรัฐบาล ย่อมต้องประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอนด้วยกันคือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน และ 3) การประเมินผลโครงการ ซึ่งอาจจะแสดงได้ตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ของขั้นตอนการปฏิบัติงาน

การประเมินผลโครงการเป็นขั้นตอนที่ 3 นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ในการบริหารโครงการ เพราะเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่จะสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของโครงการนั้นได้บรรลุไปได้มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540: 136) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโครงการด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง การปกครองก็ตาม จะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการที่เป็นระบบ กล่าวคือ ผลจากการประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการเพื่อดำเนินการแก้ไขได้ทันที่ และในฐานะที่เป็นผู้บริหาร รับผิดชอบโครงการ เมื่อได้ดำเนินการไปแล้วย่อมต้องการทราบว่า โครงการนั้นได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด คู่กับทุนและแรงงานที่ลงทุนไปหรือไม่ คำตอบของคำถามเหล่านี้ก็จะได้จากการประเมินโครงการ การประเมินโครงการจะต้องดำเนินการอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัย ผลประเมินจึงจะเป็นประโยชน์คุ้มค่าและเป็นที่ยอมรับ โดยสรุป การประเมินโครงการ ย่อมนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงส่วนประกอบของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดดำเนินการโครงการในแง่มุมต่าง ๆ อย่างทันที่ขณะที่โครงการนั้นกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จของโครงการในที่สุด

จากความสำคัญและความมุ่งหมายของการประเมินโครงการที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถกล่าวเป็นข้อสรุปถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของการประเมินได้ดังนี้

1. การประเมินช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานที่มีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะ

ได้รับการตรวจสอบจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอนแจ่มชัด จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติอย่างได้ผล มากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงาน หรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมคุ้มค่า ทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้มีการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้นการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุเป้าประสงค์ ดังที่ได้กล่าวไว้ โครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดีและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานโดยส่วนรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่า หากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินงานได้ดีด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่ทำให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง ดังตัวอย่างโครงการเขื่อนน้ำโจนซึ่งในการสร้างถนนเพื่อไปสู่สถานที่สร้างเขื่อนนั้นต้องผ่านป่าไม้ธรรมชาติ ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและสัตว์ป่าหลายชนิดอาจต้องสูญพันธุ์ การประเมินโครงการจะช่วยให้เกิดโครงการป้องกันรักษาป่าและโครงการอนุรักษ์และอพยพสัตว์ป่าขึ้นเพื่อการแก้ปัญหา เป็นต้น ด้วยตัวอย่างและเหตุผลดังกล่าวจึงถือได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาได้

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกส่วนของโครงการและปัจจัยทุกชนิดจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่มีปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับ

การพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้นจึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่การควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อปฏิบัติงานในโครงการ อันย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจและมีความตั้งใจกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยทำให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ช่วยตรวจสอบความสำเร็จของงาน ช่วยให้เห็นและทราบว่าจุดประสงค์หรือการดำเนินการนั้นเหมาะสม บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งเป็นการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของโครงการ เป็นการลดความสูญเสียในการใช้ทรัพยากร ทำให้เกิดขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในแง่มุมต่าง ๆ จากผลการประเมิน และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการและปรับปรุงและพัฒนาโครงการ รวมถึงการตัดสินใจที่จะดำเนินการโครงการในอนาคตต่อไป

4.3 ประเภทของการประเมินโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540: 108) ได้จำแนกประเภทของการประเมินโครงการบริการสังคมโดยทั่วไปออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินความต้องการที่จำเป็น

แนวคิดของการประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment) ได้เริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 โดยโครงการต่าง ๆ เหล่านั้น มักถูกเรียกร้องให้มีการระบุวิธีการวัดและประเมินความต้องการของโครงการไว้ในเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการวางแผนโครงการ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเกณฑ์พื้นฐานสำหรับการพิจารณาอนุมัติเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการต่าง ๆ ทางการศึกษา เช่น โครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิชาการ โครงการพัฒนาจิตใจและอารมณ์ของเด็กนักเรียน และโครงการฝึกอบรมทางอาชีวศึกษา เป็นต้น โครงการทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็ได้ทำการประเมินความต้องการที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่

การปฏิบัติและเพื่อใช้ประโยชน์จากผลการประเมินให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับชาติ

หลังจากช่วงปลายปี ค.ศ. 1970 ได้มีการเน้นในเรื่องของการวางแผนโครงการ และการประเมิน เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ต้องจัดดำเนินการร่วมกันอย่างใกล้ชิด และในช่วงนี้ได้มีวารสารที่ชื่อว่า Evaluation and Program Planning ซึ่งเน้นหนักการประเมินโครงการด้านสุขภาพอนามัยก็ได้เน้นเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติในการให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงแผนของโครงการด้วย

ในการวัดและประเมินความต้องการที่จำเป็นนั้น ก่อนดำเนินโครงการใด ๆ ก็จะต้องมีการวางแผนของโครงการนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถตอบคำถามต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง ในปัจจุบันนักประเมินได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อการประเมิน และเชื่อว่าการวางแผนโครงการจำเป็นต้องจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประเมิน โดยให้การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประเมินโครงการนั้น ๆ ก่อนนำโครงการไปสู่ขั้นปฏิบัติ ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนต้องมีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความต้องการที่จำเป็นอย่างถูกต้อง โดยอาศัยเทคนิคที่สามารถวัดและประเมินความต้องการที่เหมาะสมได้ในเชิงปริมาณ รวมทั้งอาจใช้เทคนิคอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการประเมินความต้องการได้ เช่น การใช้ข้อมูลจากระเบียนสะสม ที่มีอยู่ หรือการสังเคราะห์สารสนเทศที่มีอยู่ เป็นต้น

2. การประเมินกระบวนการ

แนวคิดหลักของการประเมินกระบวนการก็คือ เมื่อโครงการได้รับการพัฒนา และเริ่มดำเนินการแล้ว นักประเมินต้องย้อนกลับไปทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าโครงการนั้น ๆ ได้ปฏิบัติตามทุกขั้นตอนที่ได้ออกแบบไว้หรือไม่ และได้จัดกิจกรรม เพื่อให้บริการต่อกลุ่มเป้าหมายตรงตามที่กำหนดไว้ในโครงการหรือไม่ การประเมินกระบวนการของโครงการเช่นนี้ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการตรวจสอบความพยายามของโครงการว่าได้ดำเนินการไปอย่างครบถ้วน ตรงตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอนหรือไม่

ตามปกติแล้วข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการประเมินโครงการ มักจะถูกรวบรวมไว้โดยตัวแทนของหน่วยงาน และมักจะไม่มีอยู่ในรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับบริการ ก็มักจะปรากฏอยู่ในใบสมัคร ซึ่งไม่มีรายละเอียดเท่าที่ควรเกี่ยวกับการเข้ารับบริการจากโครงการ ในทางกลับกันมักจะเป็นเพียงบันทึกสั้น ๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การที่จะจัดข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เรียกใช้ได้นั้นจึงต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายด้วย ซึ่งนักประเมินกระบวนการควรตระหนักในเรื่องนี้ และควรมีความพยายามที่จะออกแบบการเก็บข้อมูลที่

จำเป็นต่าง ๆ อย่างมีระบบ ทั้งนี้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการรวบรวมข้อมูลและการสรุปข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในโครงการให้มากที่สุด

ถึงแม้ว่าการประเมินกระบวนการ มิได้บ่งชี้ถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ก็มี ความสำคัญต่อผู้รับผิดชอบโครงการในส่วนที่เกี่ยวกับเงินทุนที่จะนำมาสนับสนุนโครงการ หรือนำมาใช้เพื่อการขยายโครงการ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีข้อมูลเบื้องต้นจากการประเมินดังกล่าว เพื่อจะได้ ทราบว่า โครงการนั้น ๆ มีแผนงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพียงใดและน่าจะประสบผลสำเร็จ หรือไม่ เพราะได้เคยให้บริการกับกลุ่มเป้าหมายที่วางแผนไว้ก่อนแล้ว เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อมีการ ประเมินกระบวนการของโครงการแล้ว สิ่งสำคัญก็คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อำนวยความสะดวกโครงการ สามารถจะปรับการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการได้อย่าง สมเหตุสมผลด้วย

3. การประเมินผลผลิต

เท่าที่ผ่านมา นักประเมินมักจะเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการจาก การประเมินผลผลิตโดยตรงของโครงการนั้น ๆ ซึ่งความจริงแล้วเป็นการยากที่จะระบุ “เหตุ” ซึ่ง มักจะหมายถึงปัจจัยนำเข้าในระหว่างการดำเนินโครงการ กับ “ผล” ที่เกิดตามมาของโครงการ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการจัดโครงการพัฒนานิสัยการอ่านสำหรับเยาวชนท้องถิ่น ปรากฏว่ามีคำถามที่ น่าสนใจ คือ

3.1 ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีนิสัยรักการอ่านมากกว่าผู้ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหรือไม่

3.2 มีหลักฐานหรือไม่ ที่แสดงว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจในการอ่านมากขึ้น

คำถามข้างต้นเป็นคำถามที่ดีและมีเหตุผล แต่ก็ยากที่จะชี้ชัดลงไปในการตอบ คำถามที่เกี่ยวกับ ผลผลิตของโครงการโดยตรง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าอาจจะมียุทธพลจากตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องได้ เช่น สภาพแวดล้อมของผู้รับบริการ เป็นต้น

ดังนั้นการประเมินผลผลิตของโครงการที่สำคัญก็คือ นักประเมินจะต้องแสดง แนวทางในการวัดผลสำเร็จของโครงการให้น่าเชื่อถือ มีการวัดที่แม่นยำ มีผลการวัดที่ตรงกับความ เป็นจริงและมีความคงที่ด้วย สำหรับวิธีการวัดนั้นอาจต้องใช้การออกแบบตามวิธีวิจัยที่ซับซ้อน คล้ายกับ การออกแบบโครงการศึกษาเชิงทดลอง ส่วนการกำหนดความสำเร็จของโครงการ ยังมีความเห็น แตกต่างกันตามกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่สนับสนุนเงินทุน บุคลากรของโครงการ และ ผู้รับบริการซึ่งแต่ละกลุ่มมีระดับของการยอมรับความสำเร็จที่ต่างกันไป ดังนั้นนักประเมินจึงต้องหา ตัวบ่งชี้ที่สามารถเป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่มและมีความเป็นไปได้สำหรับการประเมินผลผลิตด้วย

4. การประเมินประสิทธิภาพ

การประเมินโครงการโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ที่ผ่านมายังจำกัดอยู่แต่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบัน นักประเมินและผู้บริหารโครงการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้นสามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติ ที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้นจะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้น แต่จะต้องให้คุ่มค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย ตามปกติการประเมินประสิทธิภาพของโครงการมักจะเริ่มจากคำถามต่าง ๆ กัน เช่น

- 4.1 ความสำเร็จของโครงการเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่
- 4.2 ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปใช้หรือไม่
- 4.3 โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่น ๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และ

เพราะเหตุใด

สำหรับศุภวัฒน์ วาจาสัตย์ (2544: 27-29) ได้แบ่งประเภทของการประเมินออกเป็น

3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะเกณฑ์ลำดับเวลาของการบริหารโครงการ แบ่งการประเมินออกเป็น

3 ระยะ ดังนี้

1.1 การประเมินก่อนเริ่มดำเนินการ การประเมินระยะนี้อยู่ในขั้นการวางแผนโครงการ การประเมินก่อนเริ่มโครงการอาจทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 การศึกษาสภาพความเป็นไปได้ในการทำโครงการ กล่าวคือ ต้องการจะตอบคำถามว่า ควรเริ่มโครงการนี้หรือไม่ โครงการที่จัดทำมุ่งแก้ปัญหาสำคัญหรือไม่ มีทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร การเงินหรืองบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ตลอดจนระบบการจัดการพร้อมที่จะทำโครงการหรือไม่

1.1.2 การประเมินร่างโครงการหรือมักเรียกว่าการวิเคราะห์โครงการ การประเมินในระยะนี้ก็คือ การพยายามตอบคำถามว่าแผนงานหรือโครงการที่เสนอมานั้นเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหนบ้าง ถ้าไม่มีข้อแก้ไขก็สมควรอนุมัติให้ดำเนินการต่อไป

1.2 การประเมินโครงการขณะดำเนินงาน การประเมินในระยะนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เพื่อศึกษาว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานในแต่ละช่วงหรือไม่ จะต้องแก้ไขอย่างไร โดยเฉพาะในการดำเนินงานช่วงต่อไปของโครงการ จัดเป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ

1.3 การประเมินโครงการหลังการดำเนินการเสร็จสิ้น เป็นการประเมินโครงการเพื่อรวมสรุปว่า เมื่อได้ดำเนินงานโครงการสิ้นสุดลงแล้ว ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด ตลอดจนเป็นการติดตามตรวจสอบผลกระทบของโครงการ

2. ลักษณะเกณฑ์การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ แบ่งการประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ การประเมินประเภทนี้จะต้องจัดทำขณะที่โครงการดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นการประเมินตามกิจกรรมของโครงการที่อาจกำหนดไว้ในรูปของแผนภูมิ PERT (PERT: Program Evaluation and Review Technique) หรือซีพีเอ็ม (CPM: Critical Path Model)

2.2 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าโครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่า ควรยุติโครงการ หรือควรจะทำโครงการต่อไป โดยไม่ต้องปรับขยายบางส่วนก่อนดำเนินการต่อไป หรือแปรเปลี่ยนสภาพโครงการเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลโครงการว่าสามารถเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของโครงการนั้น การประเมินจำเป็นต้องครอบคลุมทุกขั้นตอนตลอดโครงการจากสิ่งที่ป้อนเข้า กระบวนการ ผลกระทบภายใน (ผลลัพธ์) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบภายนอก ดังนั้นการประเมินผลโครงการจึงต้องครอบคลุม 4 ประเด็น คือ การประเมินสิ่งป้อนเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) การประเมินผลลัพธ์ (Output) และการประเมินผลกระทบ (Impact) ดังนี้

2.2.1 การประเมินสิ่งที่ป้อนเข้า (Input Evaluation) สิ่งที่ป้อนเข้า หมายถึงทรัพยากร (Resource) ที่ใช้ในโครงการ ทั้งบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการดำเนินการไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการประเมินสิ่งที่ป้อนเข้าจึงหมายถึง การหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.2.2 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หมายถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับแผนปฏิบัติงานของโครงการ เพื่อตอบคำถาม 2 ข้อ คือ

2.2.2.1 การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่

2.2.2.2 ทุกหน่วยของโครงการปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพหรือไม่

2.2.3 การประเมินผลลัพธ์ (Output Evaluation) ผลลัพธ์ หมายถึง ผล (Result) ที่ผู้วางแผนประสงค์จะให้เกิดขึ้น โดยการบริหารทรัพยากรที่ดีของโครงการและถูกต้อง การประเมินผลลัพธ์จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่ปรากฏว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด

2.2.4 การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) หมายถึง การประเมินผลกระทบของโครงการต่อประชาสังคมและสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ มีอย่างไร การประเมินนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาว่าผลของโครงการนั้นเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง และผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ ผลกระทบนั้นมีผลมากกว่าผลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือไม่ ถ้าไม่มีโครงการ ผลนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่

3. ลักษณะเกณฑ์ของสิ่งที่ถูกประเมิน แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 ประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมิน ที่เกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตลอดจนแรงกดดันทางการเมืองที่มีต่อโครงการนั้น

3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมิน เพื่อมุ่งเน้นว่ามีปัจจัยพร้อมที่จะดำเนินงานโครงการหรือไม่ ซึ่งคล้ายกับการประเมินข้อ 1.1

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินโครงการ ขณะดำเนินการ อันเป็นการประเมินผลโครงการในเชิงความก้าวหน้าของโครงการหรือการประเมิน เพื่อปรับปรุงโครงการซึ่งคล้ายกับการประเมินข้อ 1.2 และ ข้อ 2.1

3.4 การประเมินผลผลิตหรือผลงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมิน โครงการหลังจากการดำเนินงานสิ้นสุดลงแล้ว ประกอบด้วยการประเมิน 2 ส่วน คือ

3.4.1 การประเมินผลลัพธ์ (Output Evaluation) เป็นการพิจารณาจากปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.4.2 การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ

นอกจากการแบ่งประเภทของการประเมินโครงการบริการสังคมดังที่กล่าวมาแล้ว การประเมินยังอาจแบ่งออกได้อีก 3 ประเภท ตามระยะเวลาที่ทำการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินระหว่างดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อติดตามดูผลผลิตของ โครงการในขณะที่โครงการนั้น ๆ กำลังดำเนินอยู่ การประเมินประเภทนี้ให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่ จำเป็นแก่ผู้จัดการโครงการและผู้ตัดสินใจเพื่อปรับนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนการจัดการ ทรัพยากรของโครงการ ผลจากการประเมินระหว่างดำเนินงานนี้ อาจจะทำให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ สำหรับการวางแผนโครงการใหม่ได้ด้วย

2. ประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวิเคราะห์ผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินประเภทนี้จะให้สารสนเทศที่จำเป็นทั้งหมดแก่ผู้ตัดสินใจและวางแผน สำหรับใช้เพื่อการวางแผนโครงการใหม่และเพื่อเป็นแนวทางการประเมินผลในอนาคตต่อไป

3. การประเมินย้อนหลัง เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบย้อนหลัง เมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่า มีผลกระทบจากโครงการหรือไม่ อย่างไร มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (Approach) ในการประเมินไว้หลายแบบ แต่ละแบบมีแนวคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่มีผู้สนับสนุนนำไปใช้เป็นแบบอย่าง (Model) ในการประเมินตามความเชื่อของแต่ละบุคคลและกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของปัญหาที่จะประเมินต่าง ๆ กันไป (สงบบ ลักษณะ, 2543: 26-31)

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการที่มีการศึกษาข้อมูลสารสนเทศก่อนการลงมือทำ โดยอาศัยหลักเกณฑ์หลากหลายชนิดมาจำแนกประเภทให้เหมาะสมตามประเภทของการประเมิน ต้องศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อกำหนดทางเลือกรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะของโครงการและสิ่งที่ต้องประเมิน

4.4 รูปแบบการประเมินโครงการ (Models for Evaluation)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2549: 5) กล่าวว่า รูปแบบการประเมินโครงการนอกจากจะให้ภาพรวมของลักษณะการประเมินแล้ว ยังให้แนวทางในการตั้งข้อคำถามและความมุ่งหมาย ตลอดจนวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินอีกด้วย ในสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา รูปแบบการประเมินที่ใช้มีกรรม ๆ เหาารูปแบบการประเมินหลาย ๆ รูปแบบมาเป็นแนวทางการประเมิน (Guidelines) ที่พัฒนาขึ้น โดยคณะกรรมการการประเมินโครงการทางการศึกษาทั้งหลาย ซึ่งจะพบว่าสถาบันศึกษาเหล่านั้นเน้นการประเมินโครงการในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง จากรูปแบบการประเมิน 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Based Model) ผู้ปูพื้นฐานตามรูปแบบการประเมินนี้คือ ไทเลอร์ (Tyler) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่เก่าแก่และใช้กันอย่างกว้างขวางที่สุดในการประเมินโครงการต่าง ๆ การประเมินตามรูปแบบนี้จะเน้นความสำคัญของการประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal Attainment หรือ Objective Based Model) กล่าวคือในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญคือผลผลิตจากโครงการ ถ้าหากผลผลิตจากโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ก็จะประเมินได้ว่าโครงการนั้นสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ตามแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่าปัญหาใหญ่จะอยู่ที่ว่าการที่จะวัดผลสัมฤทธิ์นั้นเป็นเรื่องลำบาก เพราะบ่อยครั้งวัตถุประสงค์ของโครงการเขียนไว้ในรูปอัตนัย ทำให้การวัดตามวัตถุประสงค์เป็นไปได้ยาก ดังนั้นก่อนที่จะมีการประเมินโครงการใด ๆ ก็ตามจะต้องนำวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นมาเขียนเป็นจุดมุ่งหมายเชิง

พฤติกรรมเสียก่อน ซึ่งจะง่ายต่อการสร้างเครื่องมือวัดและการเปรียบเทียบผลจากการปฏิบัติ (Performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้

2. การประเมินแบบตอบสนองหรือมีส่วนร่วม (Responsive Model) สเตค (Stake) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินของสคริเวนและครอนบาค (Scriven and Cronbach) มาประยุกต์ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้มองเห็นภาพชัดเจนและสะดวกในการวัดและการประเมิน การประเมินแบบ Responsive Model นี้ เน้นที่กิจกรรมมากกว่าจุดมุ่งหมายของโครงการ นอกจากนี้ยังพุ่งความสนใจไปที่ปัญหาและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการนั้น หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการประเมินแบบนี้ก็คือการรวบรวม วิเคราะห์และตีความข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นปัญหาของผู้ใช้บริการของโครงการ โดยผลตอบสนองจากผู้ให้บริการจะสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของโครงการได้

3. การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) อีสเนอร์ (Eisner) เป็นผู้บุกเบิกแนวความคิดการประเมินโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการประเมินโดยทั่วไป การประเมินแบบนี้จะเน้นที่บทบาทของผู้ประเมินโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งใด ๆ และไม่ได้ประเมินโครงการโดยอาศัยการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่เป็นการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดแนว (Guidelines) และเกณฑ์ประเมิน ดังนั้น การประเมินจึงเกิดขึ้นจากการสำรวจ ตรวจสอบโครงการของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseur ship) กล่าวโดยสรุปการประเมินโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญนี้ เรายอมรับผลการประเมิน เพราะผู้เชี่ยวชาญมีความรู้และเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ ผนวกกับความมีชื่อเสียงของผู้เชี่ยวชาญเอง จึงทำให้ผลการประเมินเป็นที่เชื่อถือได้

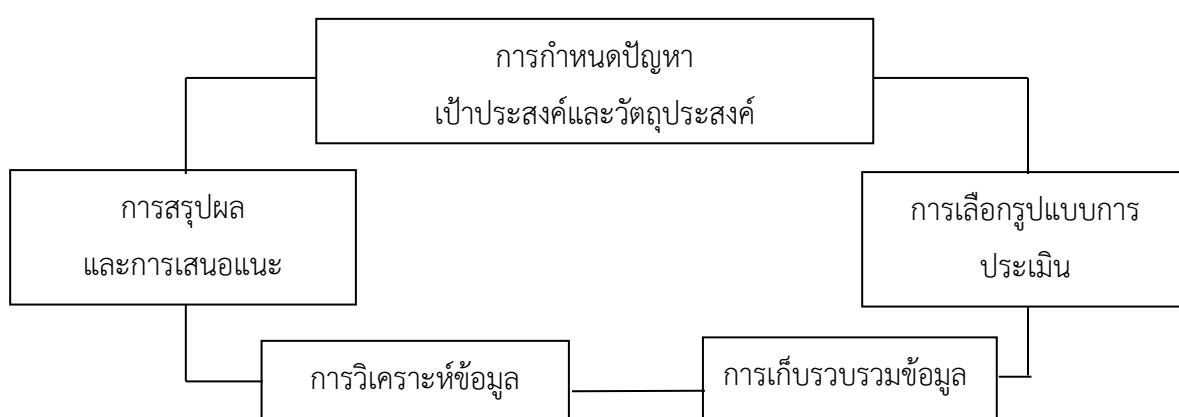
4. การประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision - making Model) มี 2 รูปแบบ

4.1 Context-Input-Process-Product (CIPP) โดยสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ซึ่งได้อธิบายความหมายของการประเมินแบบ CIPP ว่า หมายถึง กระบวนการจำแนกรวบรวมและเสนอข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของความมุ่งหมาย การออกแบบหรือการวางแผนงานดำเนินงานและแผนงานโครงการใดโครงการหนึ่ง เพื่อเป็นแนวในการตัดสินใจของผู้รับผิดชอบ และเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น

4.2 UCLA Center for the Study of Evaluation (CSE) โดยอัลคิล (Alkin) ซึ่งได้อธิบายความหมายของการประเมินแบบ CSE ว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การเลือกข่าวสารที่เหมาะสม รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้พิจารณาเลือกตามความเหมาะสม

4.5 กระบวนการประเมินโครงการ

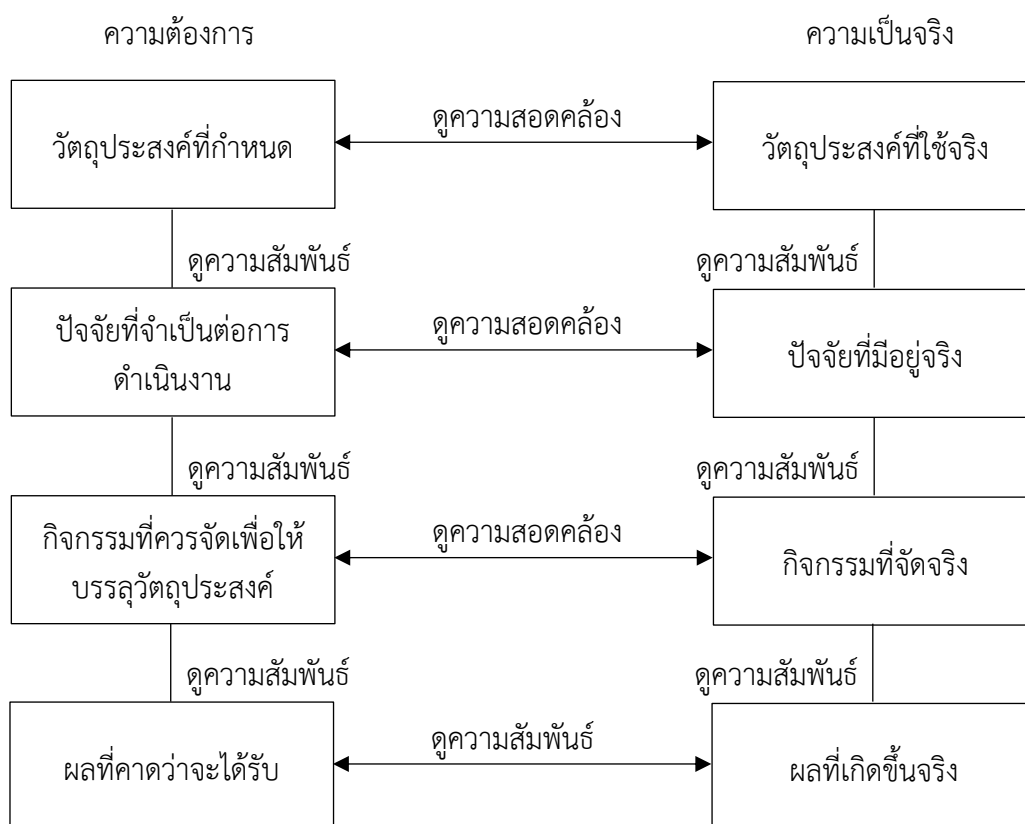
ตามหลักการแล้ว การประเมินโครงการเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรที่กำหนดบังคับในโครงการกับตัวแปรตามหรือผลลัพธ์ของโครงการ รวมทั้งเป็นการเปรียบเทียบความสอดคล้องของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากหลักการดังกล่าวนักวิชาการหลายท่านได้จำแนกกระบวนการของการประเมินโครงการออกเป็น 5 ส่วน ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กระบวนการประเมินโครงการ

จากภาพประกอบ 3 กระบวนการประเมินโครงการมีขั้นตอนสำคัญเริ่มจากการกำหนดปัญหา เป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ แล้วเลือกรูปแบบการประเมินที่เหมาะสม มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการสรุปผลและการเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อไป

หลักการประเมินโดยทั่วไป คือ การพิจารณาเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นความต้องการกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ถ้าสิ่งที่เป็นจริงมีความแตกต่างจากสิ่งที่เป็นความต้องการมาก จะต้องหาสาเหตุว่าเป็นเพราะอะไร โครงการบกพร่องตรงไหน ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 หลักการประเมินโครงการ

จากหลักการของการประเมินโครงการมีองค์ประกอบของงานที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. การจัดทำเกณฑ์หรือความต้องการหรือลักษณะงานที่พึงประสงค์
  - 1.1 กำหนดองค์ประกอบของโครงการที่ควรจะเป็น หรือควรมี
    - 1.1.1 วัตถุประสงค์ของงานที่เป็นความต้องการของสังคมหรือนโยบายของหน่วยงาน
    - 1.1.2 ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน
    - 1.1.3 กระบวนการหรือกิจกรรมที่ควรจัดขึ้นเพื่อให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์
    - 1.1.4 ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
  - 1.2 การจัดทำเกณฑ์ต้องมีเหตุผลรองรับ อาจเป็นนโยบายของรัฐหรือแนวคิด ทฤษฎีหลักวิชาการต่าง ๆ ก็ได้
  - 1.3 การปรับเกณฑ์ คำนึงถึงความเหมาะสม ความเป็นได้ในแง่มุมต่าง ๆ

2. วิเคราะห์งานจริง โดยพิจารณาองค์ประกอบที่เป็นจริงหรือที่มีอยู่จริง

2.1 วัตถุประสงค์ของโครงการที่ระบุไว้จริงหรือผู้บริหารโครงการหรือหน่วยงาน
ดำเนินการยึดถืออยู่จริง

2.2 ปัจจัยหรือทรัพยากรที่มีอยู่หรือได้รับจริง ๆ

2.3 กระบวนการหรือกิจกรรมที่ทำอยู่จริง ๆ

2.4 ผลที่ได้รับจริง ๆ

3. ดูความสอดคล้อง โดยพิจารณาความสัมพันธ์ภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ
ที่เป็นอยู่จริงโดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างโครงการ เกณฑ์
กับโครงการจริง หรือระหว่างโครงการที่ได้รับอนุมัติกับการนำโครงการที่ได้รับอนุมัติไปปฏิบัติจริง
การจะปรับปรุงโครงการได้จะต้องทราบว่า การมีความไม่สอดคล้องกันระหว่างโครงการกับการปฏิบัติ
จริงนั้นมีมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร

สรุปได้ว่า กระบวนการประเมินโครงการ เป็นการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล
ของตัวแปร กระบวนการประเมินประกอบด้วย การวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน การศึกษารูปแบบ
การประเมิน การกำหนดประเด็นของการประเมิน การพัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์การออกแบบ
การประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การ
ตัดสินผล สรุปผล และอภิปรายผลการประเมิน การเขียนรายงานการประเมิน

4.6 การประเมินโครงการรูปแบบชิป (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินโครงการ คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมิน
ที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมิน หรือกระบวนการของการประเมินในการประเมินโครงการใด
โครงการหนึ่งนั้นเราควรพิจารณาเรื่องใดบ้าง ในขณะเดียวกันบางรูปแบบอาจจะมีการเสนอแนะ
ด้วยว่าในการประเมินแต่ละรายการ แต่ละเรื่อง ควรพิจารณาหรือตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะ
การเสนอแนะวิธีการ รูปแบบการประเมินส่วนใหญ่เริ่มต้นหรือเกิดขึ้นในชั้นเรียน กล่าวคือ เสนอ
รูปแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นสำคัญ และต่อมามีการประยุกต์ใช้กรอบ
แนวคิดเหล่านั้น เพื่อการประเมินงานโครงการในระดับกว้างมากขึ้น โดยมีรูปแบบการประเมิน
โครงการ ดังนี้

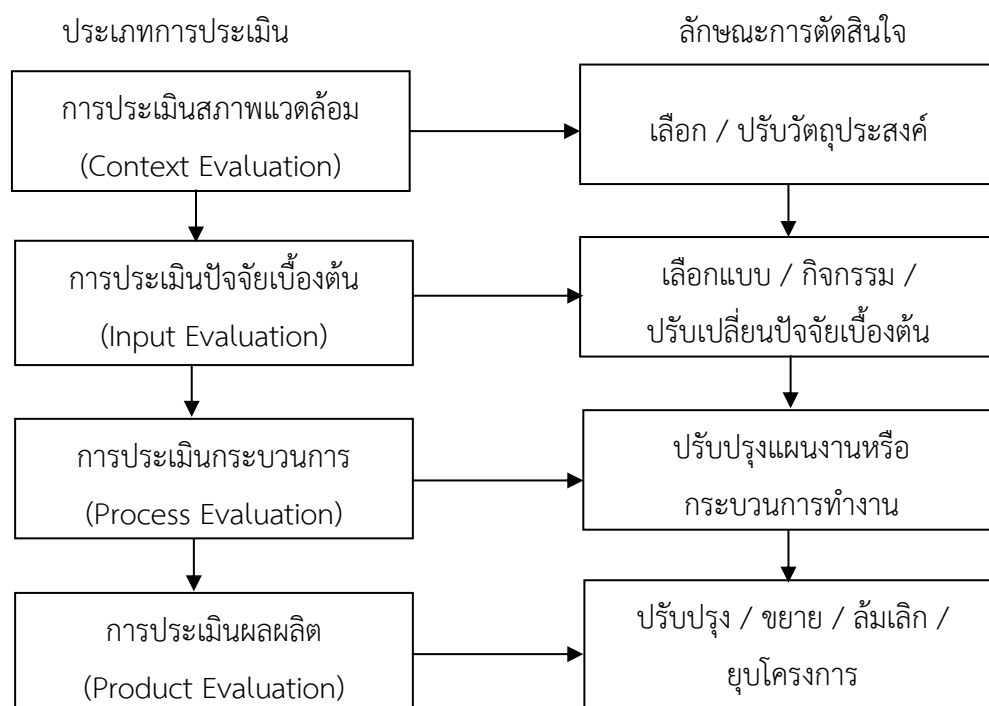
กระบวนการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model มีกระบวนการอย่างเดียวกัน
ไม่ว่าจะเป็นการประเมินด้าน Context, Input, Process หรือ Product โดยแยกแยะกระบวนการ
ของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1. จำแนกแยกแยะข้อมูล (Delineation)

2. รวบรวมข้อมูล (Obtaining)

3. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Providing) เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ

รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Daneil Stufflebeam, 1997) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมิน เรียกว่า ชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นสำคัญ คือใช้ควบคู่กับการบริหารเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจาก คำว่า Context, Input, Product, Process ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญ มุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต รูปแบบการประเมินชิปโมเดล มีรายละเอียดดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลอง CIPP
สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม และคณะ
(Daneil Stufflebeam, 1997)

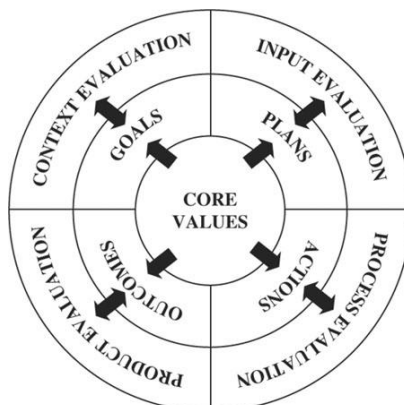
Daniel Stufflebeam แห่งมหาวิทยาลัย Ohio State University แห่งสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงในเจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และคณะ, 2561: 14) ได้พัฒนาการประเมินรูปแบบ CIPP Model เมื่อปี ค.ศ. 1966 สำหรับใช้ประเมินผลโครงการสาขาการบริหารการศึกษา โดยเป็นการประเมิน

โครงการแบบเน้นกระบวนการ (Formative Approach) จากปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เข้าสู่กระบวนการ (Process) และจากกระบวนการก่อให้เกิดผลผลิต (Product) ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อม (Context) หรือ CIPP ปีต่อมา (ค.ศ. 1967) ได้พัฒนาตัวแบบ CIPP ที่เน้นการกำหนดเป้าประสงค์ (Corporate Goal-Setting) จากการวิเคราะห์บริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) รวมถึงการประเมินความต้องการ (Need Assessment) และการวางแผนจากการศึกษาความมีอยู่ของปัจจัยนำเข้า และการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อเป็นการกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงาน จากนั้นได้พัฒนาตัวแบบ CIPP เป็นครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ. 1971 โดยเพิ่มเติมการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงยุทธวิธีหรือแผนงาน และในปี ค.ศ.1972 ได้พัฒนาตัวแบบ CIPP เป็นครั้งที่ 4 โดยการให้นำหนักกับวิธีการศึกษาแบบเน้นผลรวมสรุปของโครงการ (Summative Approach) ไปพร้อม ๆ กับการศึกษาแบบเน้นกระบวนการดำเนินงานโครงการ (Formative Approach) (Stufflebeam, 2002 อ้างถึงในวัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, 2554)

เมื่อปี ค.ศ. 2002 Stufflebeam ได้พัฒนาเป็นครั้งที่ 5 โดยขยายขอบเขตของแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกไปเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อของสิ่งที่ได้รับการประเมิน (Transportability Evaluation) หรือ CIPPIEST (Stufflebeam, 2002 อ้างถึงในวัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, 2554)

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP ย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process, Product เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยที่การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า ใช้สำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการ การปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานตามแผนอาศัยการประเมินกระบวนการ ส่วนการประเมินผลลัพธ์ทั้งหมดของโครงการก็คือ การประเมินผลผลิต ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 องค์ประกอบของ Stufflebeam's CIPP Model

ที่มา: Stufflebeam, D.L. (2003).

Stufflebeam (อ้างถึงในเจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และคณะ, 2561: 14-16) ได้ให้ความหมายของการประเมินแบบ CIPP ไว้ดังนี้

C: Context Evaluation การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินความต้องการ ปัญหาทรัพยากร และโอกาสเพื่อช่วยในการตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์และจัดลำดับความสำคัญ และช่วยผู้ปฏิบัติการในการวินิจฉัยตีความวัตถุประสงค์ ลำดับความสำคัญและผลลัพธ์ของโครงการ

I: Input Evaluation การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินทางเลือกในการดำเนินงาน แผนปฏิบัติงานอื่น ๆ แผนบุคลากร และงบประมาณ เพื่อดูความเป็นไปได้และประสิทธิภาพที่อาจเกิดขึ้นจากการบรรลุวัตถุประสงค์และสนองความต้องการตามเป้าหมายที่กำหนด ผู้พิจารณาตัดสินใจจะใช้การประเมินปัจจัยนำเข้าในการเลือกสรรแผนงาน การเขียนเค้าโครงข้อเสนอทางการเงิน การจัดสรรทรัพยากร การมอบหมายบุคลากร การกำหนดระยะเวลาโครงการ และที่สำคัญคือเพื่อช่วยผู้เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยแผนงานที่ดำเนินการและงบประมาณ

P: Process Evaluation การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงานตามแผนงานเพื่อช่วยทีมงานในการดำเนินกิจกรรมและผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องวินิจฉัยผลการปฏิบัติงานโครงการและสรุปผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

P: Product Evaluation การประเมินผลผลิต เป็นการแยกแยะและประเมินผลลัพธ์ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อช่วยให้ทีมงานเพิ่มความสนใจต่อการดำเนินงานเพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่สำคัญและช่วยผู้เกี่ยวข้องในความพยายามเพื่อประสบผลสำเร็จในการตอบสนองความต้องการที่กำหนดไว้

ในการจัดทำรายงานประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ ผู้ประเมินต้องอ้างอิงบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และสารสนเทศของโครงการที่มีอยู่ และรวบรวมสารสนเทศที่จำเป็นเพิ่มเติมและใช้สารสนเทศดังกล่าวในการตั้งประเด็นคำถามย้อนหลัง เช่น มีการนำความต้องการมาพิจารณาหรือไม่ การดำเนินงานยึดถือตามแผนงานและงบประมาณหรือไม่ มีการดำเนินงานตามแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือมีการปรับแนวทางการดำเนินงานตามความจำเป็นหรือไม่ การดำเนินงานประสบความสำเร็จหรือไม่ (Stufflebeam, D.L., 2003)

รูปแบบการประเมิน CIPP สามารถนำมาใช้ได้ทั้งการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) และการประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) โดยการประเมินระหว่างโครงการจะเป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาไปข้างหน้าหรือคาดคะเนถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น และนำผลที่ได้จากแต่ละมิติไปใช้เพื่อการชี้แนะแนวทางการตัดสินใจสำหรับการดำเนินงานโครงการแต่ละเรื่องอันจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับผิดชอบโครงการว่า โครงการนั้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุ่มค่ากับทรัพยากรที่ลงทุนไป และสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายได้จริง ส่วนการประเมินสรุปรวม จะเป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาย้อนหลังสิ่งที่เกิดขึ้นและนำผลการประเมินในแต่ละมิติที่เกิดขึ้นแล้วไปเปรียบเทียบกับที่ออกแบบไว้ และเพื่อสรุปว่าโครงการนั้นมีคุณภาพ มีประโยชน์ แม่นยำ และมีนัยสำคัญเพียงใด (Stufflebeam, D.L., 2003)

การประเมินสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน (Context Evaluation) เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสภาพแวดล้อมนั้นมีลักษณะเด่น ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ และเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมินการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย ทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการวินิจฉัยและการ

จัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์ วิธีการประเมินสภาพแวดล้อมมี 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 Contingency Model เป็นการประเมินสภาพแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น การสำรวจปัญหาเหล่านี้ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งจะมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป คำถามที่ใช้ในการสอบถามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ควรจะจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างไร จึงจะตอบสนองความต้องการนั้น หรือถ้ามีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตนี้แล้ว ระบบการงานบุคคลจะเป็นเช่นไร จึงจะสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม วิธีที่ 2 Congruence Model เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมาย เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประเมินสภาวะแวดล้อมจะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหาร

การประเมินปัจจัย (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจที่เหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ ความหมายของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ ยุทธวิธีที่ทำให้บรรลุจุดประสงค์ของโครงการ การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะตัดสินใจว่าควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลังเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสภาวะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนการดำเนินงานได้รับอนุมัติ และลงมือดำเนินการ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับไปยังผู้รับผิดชอบและการดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินตามขั้นตอนที่วางไว้

2. เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจในการวางแผน

3. เพื่อเป็นรายงานแบบสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นที่ต้องประเมินในระหว่างปฏิบัติตามโครงการด้วย การประเมินผลผลิตจะดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดผลที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจากรายงานการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย ในการประเมินนั้นจะดำเนินการประเมินตามแผนงานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ผลจากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนางานให้ก้าวหน้าและในขั้นสุดท้ายก็จะเป็นการสรุปโครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำด้วย

จากการศึกษารูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในการประเมิน ที่ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เป็นการประเมินที่ต่อเนื่องมีลักษณะเป็นวงจร จะต้องดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการประเมิน 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ การรวบรวมและการจัดกระทำข้อมูล และขั้นตอนการวิเคราะห์ และการจัดกระทำข้อมูลในการประเมินส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น จะต้องร่วมมือระหว่างผู้ประเมิน และผู้ตัดสินใจ แต่การรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้ประเมิน ผู้ประเมินจึงนำแนวคิดการประเมินแบบชิปมาใช้ในการประกอบการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมได้ทันทั่วถึง และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ได้พบข้อดี ข้อบกพร่องและประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก โดยผู้ประเมินได้กำหนดกรอบการประเมินตามรูปแบบชิปเป็นแบบในการประเมินโครงการ

สรุปได้ว่า จากการศึกษารูปแบบการประเมินในรูปแบบต่าง ๆ แล้วพบว่า การประเมินโครงการแบบ CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัย การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต ดังนั้นการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ผู้ประเมินโครงการจึงเลือกวิธีการประเมินโครงการแบบ CIPP Model เป็นแนวทางในการประเมิน ซึ่งจะเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. แนวคิดการบริหารคุณภาพของเดมมิง

การบริหารคุณภาพของเดมมิง (The Deming cycle) แนวคิดของวัฏจักร PDCA เริ่มขึ้นครั้งแรกโดยนักสถิติ วอลเตอร์ ชิวฮาร์ต (Walter Shewhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรก จากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติ ในปี ค.ศ. 1930 จนกระทั่งปี ค.ศ. 1950 ได้มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง โดย เอดวาร์ด เดมมิง (W. Edwards Deming) ปรมาจารย์ทางด้านการบริหารคุณภาพหลายคนจึงเรียกว่ วงจรบริหารคุณภาพของเดมมิง หรือวัฏจักร PDCA

ฮิตชิ คูเม (Hitoshi Cume) (ฮิตชิ คูเม อ้างถึงใน วิชา สังสาร, 2547: 1-34) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมิใช่เพียงแต่การปรับผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และมีการวางแผน PDCA ที่ม้วนได้สูงขึ้นเรื่อยๆ

วงจร PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้

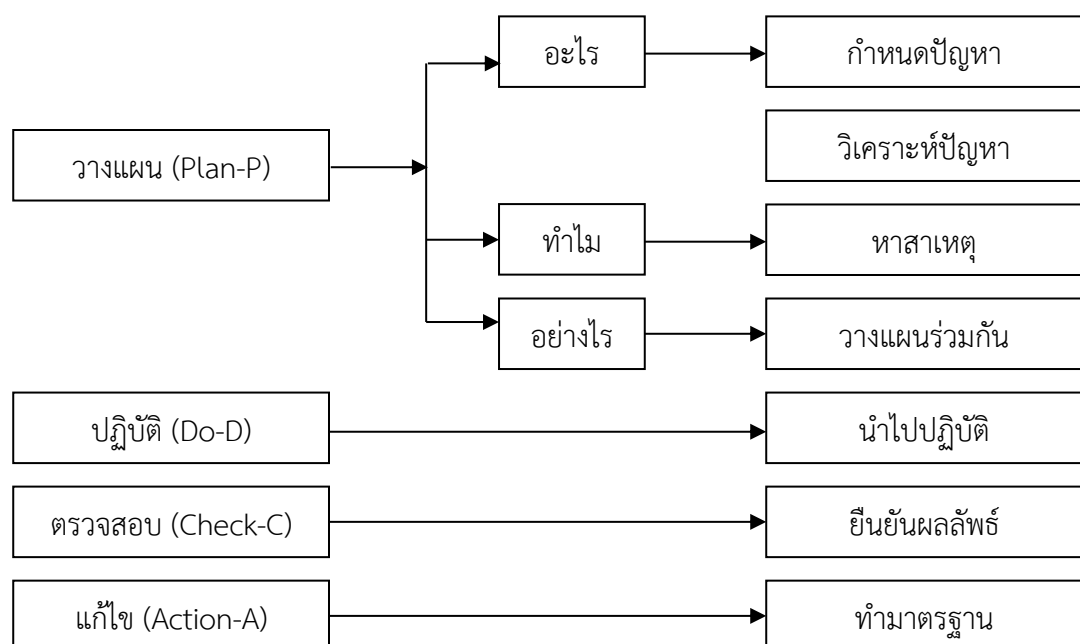
ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการ (Check-C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action-A)

ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 วงจรคุณภาพ PDCA

ผ่องศรี สมยา (2544: 65) กล่าวว่า การปฏิบัติงานให้เกิดผลโดยใช้กระบวนการทำงานที่มีคุณภาพและการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จจะต้องอาศัย PDCA ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เริ่มจากพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และเกณฑ์การพัฒนาของโรงเรียน จัดทำมาตรฐานรวมของโรงเรียน มาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่าย/หมวด/งาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล

2. การลงมือทำ (Do) ในแต่ละฐานะที่ตนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารปฏิบัติตามมาตรฐานของโรงเรียน หัวหน้าฝ่าย/หมวด/งาน ครูปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานไปสู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3. การตรวจสอบ (Check) มีการทบทวนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานในระดับบุคคล มีการประชุมเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานตามมาตรฐานในระดับฝ่าย/หมวด/งาน และภาพรวมของโรงเรียน

4. การปรับปรุง/พัฒนา (Action) มีการนำเสนอผลงาน เพื่อการปรับปรุง/พัฒนาให้ถึงเกณฑ์มาตรฐานสากล

สำหรับขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง/พัฒนา ควรจะมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อกำกับ ดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล

บรรจง จันทมาศ (2546: 7-8) นำเสนอขั้นตอนการทำงานของวงล้อ PDCA เป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง ไม่สิ้นสุด คือ Plan-Do-Check-Action โดยมีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมแผนงาน (Plan) ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญต้องนำมาพิจารณา คือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และกำหนดคุณลักษณะที่จะใช้ควบคุมลงไปด้วย
2. กำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้
3. กำหนดวิธีการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
4. กำหนดว่า จะทำอะไร ที่ไหน โดยใคร เมื่อไร ทำไม และด้วยวิธีใด คือ 5 W 1 H

(What, When, Where, Who, Why and How)

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติตามแผน (Do)

1. ทำการศึกษาและฝึกอบรมให้เข้าใจวิธีการทำงานแต่ละครั้ง
2. ลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้
3. เก็บข้อมูลถึงคุณลักษณะทางคุณภาพ ตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบการปฏิบัติงาน (Check) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน และประเมิน

1. ตรวจสอบดูว่างานที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่เปรียบเทียบกับ เป้าหมาย

2. ตรวจสอบดูว่าค่าที่วัดได้ และผลที่ตรวจสอบตรงตามมาตรฐานหรือไม่

3. ตรวจสอบดูว่าลักษณะเฉพาะทางคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) จากผลของการตรวจสอบ ถ้าพบว่ามี ปัญหาหรือมีข้อบกพร่องขึ้น งานที่ไม่ตรงเป้าหมายหรือทำไม่ได้ตามแผน ให้ปฏิบัติการแก้ไขตาม ลักษณะของปัญหาที่พบ คือ

1. ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าผลงานที่ได้รับการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย

2. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวน ค้นหาเหตุ แล้วทำการป้องกันแก้ไข

3. พัฒนาระบบหรือปรับปรุงวิธีการทำงานนั้น ๆ

ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547: 9-21) นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างวงจร PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนวางแผน (Plan)

ขั้นตอนวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่า มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้ศึกษาจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การวางแผนยังช่วยให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลด ความสูญเสียต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุดิบ ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ ซึ่งความสูญเสียเหล่านี้เป็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการโดยไม่สร้างมูลค่าเพิ่มใด ๆ เลย ผู้บริโภคเอง ก็ไม่ต้องการที่จะเสียเงินเพิ่มเติมเพื่อชดเชยต้นทุนที่สูงขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ในที่สุดองค์กร ก็จะสามารถสูญเสียความสามารถทางการแข่งขันในตลาด

ข้อดีของการวางแผน

1. การวางแผนเป็นวิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

2. การวางแผนเป็นการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะ โดยการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อให้ทราบถึงสถานะในปัจจุบัน และสิ่งที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จ

3. การวางแผนช่วยให้เห็นสถานการณ์เสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4. การวางแผนช่วยแยกแยะอุปสรรคและโอกาสให้เห็นชัดเจนขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ

5. การวางแผนช่วยให้เราคิดถึงอนาคตตามความเป็นจริงแทนที่จะเป็นการเพ้อฝัน โดยสรุปแล้ว การวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะอย่างลงตัว โดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น เป็นต้นว่า การเตรียมความพร้อมสำหรับอากาศที่แปรปรวน การส่งเสริมการตลาด และการดำเนินโครงการส่งเสริมผลผลิตในบริษัท

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ในการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดี และการลดของเสียที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do)

ขั้นตอนการปฏิบัติ คือ การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินในทิศทางที่ตั้งไว้หรือไม่พร้อมกับสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วย ไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อดูความคืบหน้าที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงาน ผู้บริหารต้องทราบความคืบหน้าที่แน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการที่ปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check)

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้จะถูกมองข้ามเสมอ การตรวจสอบทำให้ทราบว่า การปฏิบัติในขั้นตอนที่สอง สามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญคือต้องรู้ว่าต้องการตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนต่อไป

4. ขั้นตอนการดำเนินการใช้ให้เหมาะสม (Action)

ขั้นตอนการดำเนินการใช้ให้เหมาะสมจะพิจารณาได้จากผลที่ตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่ปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึง สามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม หรือ

ทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไร ต่อไปนี้

- 4.1 มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้
- 4.2 ใช้ความพยายามให้มากกว่าเดิม
- 4.3 ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
- 4.4 เปลี่ยนเป้าหมายใหม่

จะเห็นได้ว่า กระบวนการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Plan-P) เป็นการกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพ บุคลากรในหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้งานสำเร็จตามที่ต้องการ

2. การปฏิบัติ (Do-D) เป็นการนำทางเลือกที่ได้จากการวางแผนไปปฏิบัติ

3. การตรวจสอบ (Check-C) เป็นการประเมินผลงานเพื่อให้รับรู้สภาพของงาน เปรียบเทียบผลงานก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และหลังปฏิบัติ มีความแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

4. การปรับปรุง (Action-A) เป็นแนวทางปฏิบัติแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นที่ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน นำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ในลักษณะที่ต้องการ

จากแนวคิดและกระบวนการบริหารคุณภาพดังกล่าว โรงเรียนในฐานะเป็นองค์กร ต้องพัฒนาด้วยการวางแผน โดยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกโรงเรียน ระบบการดำเนินการ จากนั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ กำหนดเป้าหมาย กำหนดแนวปฏิบัติ ดำเนินการวางแผน นิเทศติดตาม ประเมินผล ขยายผล และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนต่อไป และสิ่งสำคัญต้องดำเนินการในทุกองค์ประกอบของระบบ ต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และต้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมพัฒนา

สรุปได้ว่า วงจรบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) คือกระบวนการตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงานโดยกำหนดเป็นขั้นตอน มีการวางแผนกำหนดสิ่งที่ต้องการในการปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานตามแผนให้บรรลุผลที่กำหนด มีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ และหากยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ หากบรรลุตามวัตถุประสงค์แล้วก็ให้ถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อไป

ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้ใช้กระบวนการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบ (Check-C) และการปรับปรุง (Action-A) รวมถึงการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) มาใช้ในการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกัน แต่โดยรวมแล้วมีความหมายคล้ายคลึงกัน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (แปลและเรียบเรียง, 2522: 126) ให้แนวคิดไว้ว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลตอบแทนคือผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพของการทำงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

กิติมา ปรีดีดิติก (2529: 321) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงาน และการปฏิบัติงานนั้นได้รับการตอบสนองตามความต้องการของเขาได้

Applewhite (1965: 8) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นความสุข ความสบายที่ได้จากสภาพที่ทำงาน ความสุขจากการทำงานร่วมกัน และมีทัศนคติที่ดีต่องาน มีความพึงพอใจในรายได้ที่ตนได้รับจากหน่วยงาน

Yoder and other (1959: 6) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการทำงานว่า หมายถึง ผลรวมของความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสภาพการทำงาน ความพึงพอใจเป็นเรื่องของความรู้สึกชอบพอ หรือไม่พอใจต่อสภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้น

Stauss and Sayles (1960: 119-121) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึงความรู้สึกพอใจในงานที่ทำและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร คนจะรู้สึกพอใจในการปฏิบัติงาน เมื่องานนั้นให้ผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเขาได้

Hulin (1966: 185-192) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงานต้องรวมถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นของคนงาน ต่อการตอบสนองการทำงาน กับการพาดพิงถึงการทำงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

ความรู้สึกนี้ยังรวมไปถึงความคาดหวังของคนที่ได้รับบริการ และการตอบสนองที่เขาได้รับในการทำงาน

Blum and Naylor (1968: 134-135) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจในการทำงานเป็นทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งได้ผลมาจากงานและปัจจัยแวดล้อม เช่น ค่าจ้าง สถานภาพ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความยุติธรรมของผู้บังคับบัญชา ความเหมาะสมของปริมาณงาน

Good (1973: 320) ได้มีทัศนะเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานว่า หมายถึง ระดับความพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคุณภาพ และสภาพของงานนั้น

McCormick and Tiffin (1974: 298) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในการทำงานว่า หมายถึงการที่ความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ทำงานแล้วได้รับการตอบสนอง

Milton, C.R. (1981: 151) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง สภาวะของความพึงพอใจ หรือสภาวะของการมีอารมณ์ในทางที่ดี ซึ่งสภาวะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นโดยการประเมินประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานของบุคคลนั้นนั่นเอง

Locke, E.A. (1984: 93) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในงานโดยทั่วไปไว้ว่าเป็น อารมณ์ที่ชื่นชม อันเกิดจากผลงานที่ตนเองได้ประเมินโดยประสบการณ์ของตนเองแล้วเห็นว่าการนั้นสัมฤทธิ์ผล และมีคุณค่า

Morse, Nancy C. (1985: 27) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจในงานไว้ว่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความเครียดของผู้ปฏิบัติงานให้น้อยลง ถ้ามีความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ความเครียดนี้เกิดจากความต้องการของแต่ละบุคคล เมื่อเกิดความต้องการขึ้นก็จะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้อง เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะทำให้ความเครียดลดน้อยลง และก่อให้เกิดความพึงพอใจในงานขึ้นตามมา

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกชอบ หรือพอใจที่มีต่อผลของการปฏิบัติงานนั้นๆ ตามองค์ประกอบและวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงาน ส่งผลให้เกิดกำลังใจ ทำให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ด้วยร่างกาย แรงใจ สติปัญญา อย่างเต็มที่ ดังนั้นในการปฏิบัติงานทุกงานจึงต้องมีการประเมินความพึงพอใจในงาน ในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

6.2 องค์ประกอบหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ

การที่บุคคลในองค์กรจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากหรือน้อยจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสิ่งจูงใจที่องค์กรมีอยู่ ถ้าองค์กรมีปัจจัยที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานบุคคลในองค์กรนั้นย่อมเกิดความพึงพอใจมาก ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาไว้ ดังนี้

อารี เพชรผุด (2526: 132) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงาน มี 5 ประการ

1. การได้รับผลตอบแทนในระดับสูง กล่าวคือ ได้ค่าแรงสูง มีสภาพการทำงาน สะดวก
2. สบาย มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีอิสระในการทำงาน มีเพื่อนฝูงที่เข้าใจและมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น
3. การได้รับสิ่งตอบแทนที่ไม่ได้คาดหวังมาก่อน จะรู้สึกพึงพอใจมากกว่าที่ตนคาดหวัง แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ตนคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนมากกว่าที่ได้จริง ความรู้สึกไม่พอใจจะเกิดขึ้น
4. การได้รับผลตอบแทนที่ยุติธรรม ถ้าผลตอบแทนที่ได้รับนั้นห่างไกลจากความคาดหวัง ไม่ว่าจะต่ำเกินไปหรือสูงเกินไป ความรู้สึกไม่พอใจจะเกิดขึ้น
5. การได้รับความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองในขณะทำงาน โดยเฉพาะความเป็นอิสระในการทำงาน ศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิจากการทำงาน เพราะฉะนั้น บุคคลกลุ่มนี้จึงต้องการความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองมาก ในขณะที่บุคคลอื่นอาจไม่มีความต้องการก็ได้

สมยศ นาวิการ (2538: 221-223) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน คือ

1. ผลตอบแทน ได้แก่ ค่าจ้าง เงินเดือน สำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจมาก เพราะผลการตอบแทนสามารถใช้ตอบสนองความต้องการของคนได้หลายอย่าง เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย การพักผ่อน และอื่น ๆ
2. การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่งจะทำให้ความรับผิดชอบและผลตอบแทนสูงขึ้น งานระดับสูงจะให้ความเป็นอิสระ ความท้าทาย
3. การบังคับบัญชา การบังคับบัญชาที่สร้างความพึงพอใจในการทำงาน มี 2 ลักษณะ คือ การมุ่งคนและการมีส่วนร่วม
4. ลักษณะงานที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในการทำงานมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ความหมายของงานและการควบคุมวิธีการทำงาน
5. กลุ่มงาน ได้แก่ การมีเพื่อนร่วมงานที่ร่วมมือและเป็นมิตร
6. สภาพแวดล้อมการทำงาน ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ แสงสว่าง และเสียง ตารางเวลาการทำงาน ความสะอาดของสถานที่ทำงาน และเครื่องมือที่เพียงพอ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2533: 124-125) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจไว้ดังนี้

1. สัมฤทธิ์ผลของงาน (Achievement) คนจำนวนมากที่ต้องการความสำเร็จในการทำงาน และพอใจในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์งานที่มีความสำคัญให้แก่บริษัท ถ้าผู้บริหารยอมรับในข้อนี้ก็จะยอมรับสนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการทำงานตามศักยภาพ (Potential) ของแต่ละบุคคล

2. การยอมรับ (Recognition) โดยปกติแล้วคนทุกคนมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นถ้าผู้บริหารแสดงออกถึงพฤติกรรมการยอมรับในความคิด หรือความสามารถของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการยกย่องชมเชย หรือการให้ Feedback ที่เหมาะสมจะมีส่วนจูงใจในการทำงานได้มาก

3. ความก้าวหน้า (Advancement) ความก้าวหน้าในการทำงานเป็นสิ่งที่ทำหาย จะทำให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานอยู่เสมอ

4. ความสนใจ (Interest) หมายถึง การให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาหรือเสริมสร้างทักษะในการทำงานตามที่เขามีความสนใจ ให้เขามีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำงาน นับเป็นการจูงใจที่ดีวิธีหนึ่ง

5. ความรับผิดชอบ (Responsibility) บุคคลที่มีความสามารถ มีไหวพริบ และทักษะในการทำงานที่ดี ยากที่จะทำงานด้วยอำนาจและความรับผิดชอบของตนเอง และไม่ชอบ ถูกบังคับให้ทำงาน

6. การมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) การเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย วิธีทำงาน ตลอดจนการตัดสินใจในการทำงาน จะสร้างให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน การให้มีส่วนร่วมในการทำงานนี้จะจูงใจให้บุคคลยอมรับในความสามารถซึ่งกันและกัน และมีโอกาสพัฒนาการทำงานเป็นทีมด้วย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบและปัจจัยของการประเมินความพึงพอใจมีความสำคัญที่ต้องระบุให้สอดคล้องกับเป้าหมายของงาน ศึกษาทำความเข้าใจร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างในการทำงานอย่างสร้างสรรค์และพัฒนางาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โรงเรียน ในเรื่องกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

ผู้ประเมินได้ดำเนินการศึกษาหลักการ แนวคิดและแนวทางตามโครงสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน จากเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาใช้ โดยจำแนกเป็นหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

วีระพล สมชัย (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เื้อื่อต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP Model เป็นการประเมินวัตถุประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่มีลักษณะเป็นแบบประเมิน ผลการประเมินก่อนดำเนินโครงการ โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับ “น้อย” โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม และด้านกระบวนการ ตามลำดับ ผลรวมการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนหลังดำเนินโครงการ โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านสภาพแวดล้อมตามลำดับ การเปรียบเทียบผลรวมการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ก่อนการดำเนินโครงการและหลังการดำเนินโครงการ พบว่า การดำเนินการหลังดำเนินโครงการสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการในทุกด้าน โดยด้านผลผลิตหลังดำเนินโครงการสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตนาวรรณ วรธนโรจน์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ เก่ง ดี มีความสุข โดยใช้รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP Model เป็นการประเมินวัตถุประสงค์ และรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินความก้าวหน้า เพื่อชี้จุดเด่น จุดด้อยของการดำเนินงาน ทั้งในระยะก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน ในการประเมินพบว่า ผลรวมการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนดำเนินโครงการ โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ “น้อย” โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม และด้านกระบวนการตามลำดับ ผลรวมการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ การดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนหลังดำเนินโครงการ โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ การเปรียบเทียบผลรวมการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนการดำเนินโครงการและหลังการดำเนินโครงการ พบว่า การดำเนินการหลังดำเนินโครงการสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการในทุกด้าน โดยในด้านผลผลิตหลังดำเนินโครงการสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จุมพล พุทธิพรชีวิน (2549: 258) ได้ทำการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม โดยพิจารณาจาก 3 ประเด็นหลัก คือ คนดีมีคุณธรรม ครอบครัวดีมีคุณธรรม และชุมชนดีมีคุณธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์และวิธีคัดสรรคน ครอบครัว ชุมชนดีมีคุณธรรม และเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมความดีมีคุณธรรมให้กับคนในครอบครัว ชุมชน ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการส่งเสริมความดีมีคุณธรรมในระดับบุคคลคือการพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ตัวเราเป็นตัวอย่างที่ดี พ่อแม่ทำตนเป็นต้นแบบที่ดี ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เข้มแข็ง เอื้อเพื่อต่อกัน การอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีพัฒนาเมื่อเติบโตใหญ่ ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญเพื่อให้เด็กซึมซับความดีงาม ครูเป็นแบบอย่างและสอนคุณธรรมจริยธรรม ร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาคนดี เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติคนดีมีคุณธรรมนำมาเป็นต้นแบบของชุมชน สังคม ให้กำลังใจคนทำดีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โรงเรียนสอนวิชาศีลธรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ร่วมกิจกรรมกับวัด เพิ่มชั่วโมงสอนจริยธรรม ฝึกให้เด็กนั่งสมาธิ จัดหาสมุดบันทึกความดีให้เด็กบันทึก แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ใช้วัดเป็นศูนย์การพัฒนาคุณธรรมความดี ใช้กิจกรรมทางศาสนาช่วยสอนใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมช่วยกล่อมเกลากฎจากวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่ดีมารองรับโดยมีฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน มีความอดทนในการเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี ส่งเสริมลูกทั้งด้านการศึกษาและการเป็นคนดี มีกิจกรรมที่สมาชิกทั้งครอบครัวทำร่วมกัน เข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น สังคมมีการประกาศยกย่องครอบครัวที่ปฏิบัติได้เหมาะสม เช่น แม่ดีเด่น พ่อดีเด่น ลูกกตัญญูระดับชุมชน คนในชุมชนทุกระดับต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดี จากบ้าน วัด โรงเรียน ยกย่องคนดีให้เป็นแบบอย่างของชุมชน สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน สร้างครอบครัวที่ดี สร้างอาชีพที่มั่นคงในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมการสร้างคนดีชุมชนดี สังคมให้เพิ่มมากขึ้น

ทองย้อม สาครสูงเนิน (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียนแบบยั่งยืน ตามแนวทางไตรสิกขา โรงเรียนบ้านอิฐี้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่า

การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียน โดยใช้เทคนิคโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์นักเรียน ตามแนวทางไตรสิกขา และเทคนิคการพัฒนาบุคลากรสู่มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน กิจกรรมอบรมหน้า

เสาชิงช้า กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันอำล่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กิจกรรมการอบรมนักเรียนในวันสุดสัปดาห์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมทำความสะอาด กิจกรรมมอบทรัพย์สินครูนักเรียน และกิจกรรมบันทึกทำความดี เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความพร้อมและเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการสอนด้านอื่น ๆ ต่อไป

รัตนาภรณ์ ยุทธภักดิ์ (2549: 107-110) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นกับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอน 3. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ในด้านการบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคิดเห็นและการปฏิบัติของโรงเรียนต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกด้านของระดับความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยมากกว่าระดับการปฏิบัติ

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี โดยภาพรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอนและการนิเทศ ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยระดับความคิดเห็นของผู้บริหารทุกข้อมีค่าเฉลี่ยมากกว่าระดับความคิดเห็นของครูผู้สอน

3. การปฏิบัติของโรงเรียนต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี จำแนกตามขนาดของโรงเรียนและแต่ละด้าน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็ก มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านการสอน และการนิเทศของโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านการบริหาร ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการประเมินผล ไม่พบความแตกต่างกัน

กุศล ถีถ้วน (2550: 72-74) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาสภาพปัญหาการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนตามทัศนะของครูโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์อนุสรณ์) สำนักงานเขตดอนเมือง โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามทัศนะของครูโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์อนุสรณ์) สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูโรงเรียน วัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์อนุสรณ์) สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัด และประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านนิเทศ และการสอน และด้านการบริหาร ตามลำดับ

เกษม คำบุญตา (2550: 123-125) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอ เมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาห้องปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม โดยใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษา พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนาหอปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในด้าน วิชาการที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน แต่ในด้านที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนยังขาด การดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมหรือแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากร ประกอบกับพบแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปัญหาความประพฤติที่ขาด คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในระดับชั้นต่าง ๆ เมื่อดำเนินการพัฒนาด้วยกิจกรรมการประชุม ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ AIC พบว่า 1) ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าทุกคนมีความรู้ ความ เข้าใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 2) กิจกรรมการแบ่งกลุ่ม ปฏิบัติการประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม AIC บุคลากรผู้ร่วมศึกษาร่วมกันกำหนดนโยบายและ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยโครงการ และในวงรอบที่ 2 ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบจากการประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ พบว่า กิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านนี้ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเติม พลังเต็มความสามารถ 2) กิจกรรมตรงต่อเวลา 3) กิจกรรมบทบาทหน้าที่ของตน 4) กิจกรรมคุณภาพ ของงาน และ 5) กิจกรรมรักษาสาธารณสมบัติ

แสง แสงหาญ (2551: 133-136) ได้ทำการวิจัย เรื่องสภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ต่างกัน และศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1-2 กับโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 ไม่แตกต่างกัน นอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน พบว่า ด้านความมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ ควรปลูกฝังวินัยการเข้าคิวก่อนรับบริการทุกครั้ง ด้านความซื่อสัตย์ ควรมีการจัดบันทึกการทำความดีของนักเรียน ด้านความกตัญญูกตเวทิต ควรเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมวันแม่ วันพ่อเป็นประจำ ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้านประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตนและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า จัดให้มีธนาคารออมทรัพย์โดยนักเรียนมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ ด้านความภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ควรเชิญภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน

ประยูทธ มะลิงาม (2552: 132-133) ได้ศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า

1. ผลการประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินกระบวนการ (Process) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน

3.1 นักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ผู้ปกครองนักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากส่วนหลังการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด

5. ผลการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ก่อนและหลังการพัฒนา โดยภาพรวมพบว่า ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

ชะลอ สมุทรลอยวน (2552: 89-91) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ซึ่งมี 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการประเมิน พบว่า โดยภาพรวมการดำเนินงานของโครงการทุกด้านบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย ทั้งด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย พบว่า อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองพึงพอใจในการปฏิบัติตนมีความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนและเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนตลอดโครงการ ผลการประเมินการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองแพงพวย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รักเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองและครู และใช้เงินอย่างคุ้มค่าและรู้คุณค่าของ การออมทรัพย์ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า นักเรียนเป็นเยาวชนที่ดีของครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ปฏิบัติตนตามระเบียบการสอบและทำ

การบ้านด้วยตนเอง ปฏิบัติตนสุภาพและมีสัมมาคารวะในการพูดคุยหรือเดินผ่านครูและผู้ใหญ่ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทรงเกียรติ วรรณจันทร์ (2552: 122-123) ได้ทำการศึกษาคำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการดำเนินงาน เปรียบเทียบและหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการครูที่มีสถานภาพและปฏิบัติงานในขนาดของสถานศึกษาที่ต่างกัน โดยรวมและรายด้าน รวมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้าราชการครูที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน มีการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนรวมทุกด้าน และรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ข้าราชการครูที่เป็นครูผู้สอน มีการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ผลการเปรียบเทียบและหาปฏิสัมพันธ์

3.1 ข้าราชการครูที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน รวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3.2 ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน รวมทุกด้านต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครู ต่อการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน รวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะสูงสุดแต่ละด้าน คือ

4.1 ด้านความมีวินัย มีความรับผิดชอบ คือ การจัดกิจกรรมต้องสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

4.2 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต คือ ควรจัดกิจกรรมที่มีผลตอบแทนคนทำดี และมีการลงโทษคนทำผิด

4.3 ด้านความกตัญญูกตเวที คือ ควรปลูกฝังให้นักเรียนกตัญญูต่อบิดา-มารดา สถานศึกษา ครูอาจารย์ โดยเน้นการส่งเสริมความรักความเข้าใจกตัญญู เช่น โครงการพ่อแม่ครู

4.4 ด้านความมีเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี คือ ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น เช่น พี่ดูแลน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน

4.5 ด้านการประหยัดและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า คือ ควรจัดกิจกรรมขณะนี้มีราคา ประหยัดไฟฟ้า โดยเน้นการปิดไฟและพัดลมทุกครั้งที่ไม่มีคนในห้องเรียน

4.6 ด้านการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ ควรจัดกิจกรรมที่นักเรียนมีความสนใจ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ประเมินผลอย่างเป็นระบบ

สันติ ดาวเรือง (2552: 80-81) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สำหรับนักศึกษาโรงเรียนสงขลาเทคโนโลยี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษา โรงเรียนสงขลาเทคโนโลยี ก่อนและหลังการเรียนรู้อบรมบูรณาการ และเพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาโรงเรียนสงขลาเทคโนโลยี ก่อนและหลังการเรียนรู้อบรมบูรณาการ ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักศึกษาโรงเรียนสงขลาเทคโนโลยี ก่อนเรียนรู้อบรมบูรณาการ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน มีระดับคะแนนสูงสุด แต่หลังการเรียนรู้อบรมบูรณาการ อยู่ในระดับมาก ด้านการละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน มีระดับคะแนนสูงสุดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนแบบบูรณาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

สุรียา ผันพลี (2552: 108-111) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม: กรณีศึกษา โรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีความมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 2) เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 และ 3) เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า

1. การศึกษาสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม พบว่า นักเรียนโรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม ต้องได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากนักเรียนส่วนมากยังขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ นักเรียนพูดคุยและส่งเสียงดังในขณะที่ครูกำลังสอน ไม่สนใจครู ไม่ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม ไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่ค่อยสนใจในการศึกษาเล่าเรียน และยังขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น

2. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรณีศึกษาโรงเรียนเซนต์ยอแซฟศรีสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 โดยสรุป จากการที่ได้สังเกตสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน และครู พบว่า ผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้นักเรียนส่วนมาก มีคุณธรรม จริยธรรมดีมากขึ้น

3. การศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูต่ญาติ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความพอประมาณ ประหยัดและอดออม

อรุณศรี เหลืองธานี (2552: 119-121) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ พบว่า

1. การประเมินด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ โดยรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก

2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ โดยรวมมีความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก

3. การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านกระบวนการของโครงการ โดยรวมมีความเหมาะสมของกระบวนการ อยู่ในระดับมาก

4. การประเมินด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนคลองบางโพธิ์ ด้านผลผลิตของโครงการ โดยรวมนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก

วีระ ใจแสน (2552: 117-119) ได้ประเมินผลโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

ปีการศึกษา 2552 ใน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมหนูน้อยออมทรัพย์ กิจกรรมกินอยู่เป็นสร้างสรรค์เด็กดี กิจกรรม 5 ส กิจกรรมร้อยใจครูนักเรียนหันหน้าเข้าวัด กิจกรรมครูพระสอนศีลธรรม กิจกรรมเข้าค่าย พุทธบุตร และกิจกรรมบรรพชาสามเณรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในลักษณะบูรณาการในทุกสาระการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยพื้นฐาน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนของโรงเรียน วัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยดำเนินการประเมินผลทั้งระบบโดยอาศัยรูปแบบจำลองซีบีพี (CIPP Model) ผลการศึกษาพบว่า

1) สภาพแวดล้อมของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของ โรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีความ สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ 9 ของกระทรวงศึกษาธิการ และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางการ ดำเนินงานของโครงการ ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2) ปัจจัยพื้นฐานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในภาพรวม ด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณอยู่ในระดับ ปานกลาง

3) กระบวนการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ทั้งใน ภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ที่ไม่ใช่ผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครู หรือผู้บริหารสถานศึกษา) และผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการดำเนินงานตามโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4) ผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียน วัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ครูมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับดี และ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ที่ไม่ใช่ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู หรือผู้บริหารสถานศึกษา) ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมาก

วิยะดา ศิริเชตรกรณ์ (2553: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการงานคุณธรรมเฉลิม พระเกียรติเยาวชนไทยทำดีถวายในหลวงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร

เขต 2 ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้น 2) ด้านความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน และ 3) ด้านผลผลิต ในการวิจัยครั้งนี้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้น มีความเหมาะสมในด้านบุคลากร ด้านรายการกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการ และด้านงบประมาณ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน มีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม ส่วนผล การประเมินด้านที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ด้านการประสานงาน และด้านการติดตามและประเมินผล ส่วนปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ การขาดการฝึกปฏิบัติ การขาดการประสานงานที่ดีและต่อเนื่อง และขาดการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 3) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการมีความเหมาะสมในด้านผลผลิตตามโครงการ และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

ชนานันท์ อุ๋นเป็ง (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำโรงเรียนพญาเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงรายการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำโรงเรียนพญาเม็งราย กลุ่มประชากรที่ใช้คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป(CIPP MODEL) เป็นกรอบในการประเมินโครงการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำของผู้บริหารและครู สรุปผลได้ดังนี้ ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม โดยรวมพบว่ามีเหมาะสมระดับมาก ด้านปัจจัย โดยรวมพบว่ามีเหมาะสมระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ โดยรวมพบว่ามีเหมาะสมระดับมาก และด้านผลผลิตโดยรวมพบว่ามีเหมาะสมระดับมาก

จิมารัตน์ ปุญญปัญญา (2557: บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ “ยอดนารีสตรีวิทยา” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ “ยอดนารีสตรีวิทยา” โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของสตีฟเพิลบิม ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Process) และ 2) เพื่อประเมินผลสำเร็จของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ “ยอดนารีสตรีวิทยา” ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนา คุณลักษณะ “ยอดนารีสตรีวิทยา” ด้านรางวัลและเกียรติบัตรที่ได้รับ และด้านความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง โดยมีกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ครู จำนวน 133 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน นักเรียน จำนวน

358 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 358 คน ผลการประเมินพบว่า 1) ผลประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ “ยอดนารี สตรีวิทยา” ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมหรือการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมหรือการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการ (Process) โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมหรือการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิต (Process) โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมหรือการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินผลสำเร็จของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ “ยอดนารี สตรีวิทยา” สรุปได้ดังนี้ ด้านพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามคุณลักษณะ “ยอดนารี สตรีวิทยา” อยู่ในระดับมากที่สุด โดยหลังดำเนินโครงการมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นกว่าก่อนดำเนินโครงการทั้งโดยภาพรวมและรายด้านด้านรางวัลและเกียรติบัตร พบว่า หลังจากการดำเนินโครงการ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามคุณลักษณะ “ยอดนารี สตรีวิทยา” มากขึ้น และหลังจากที่นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมตามโครงการและด้านความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีความพึงพอใจ ต่อโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ “ยอดนารี สตรีวิทยา” อยู่ในระดับมากที่สุด

นิศากร ยมทา (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินผลโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จำนวน 4 ด้าน คือ ความเหมาะสมของบริบท ความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า ความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิตของโครงการ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

บรรยวีสต์ ศิริอริยะชัย (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินผลโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เมื่อสิ้นสุดโครงการตามแบบของ สดฟ้เฟิลปิม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินโครงการคือ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จำนวน 5 คน ครูโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จำนวน 113 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จำนวน 14 คน เครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จำนวน 191 คน นักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์

จำนวน 341 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 664 คน มีผลการประเมิน ดังนี้ ด้านบริบทของโครงการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิตของโครงการ เกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรมและความสำเร็จของโครงการ ส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 อยู่ในระดับมากที่สุด

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Enciso (2001: 961) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับวินัยนักเรียนอันเป็นการศึกษาทัศนคติของนักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน โดยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีนักเรียนประมาณ 1,700 คน และครู 69 คน พฤติกรรมทางวินัยของนักเรียนที่ศึกษา ได้แก่ การกระทำที่ไม่เหมาะสมและคำพูดที่นักเรียนคนหนึ่งแสดงออกที่ทำให้สภาพแวดล้อมการเรียนเสียหายสำหรับประชากรนักเรียนโดยทั่วไป วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงว่าแนวความคิดที่ผิดเกี่ยวกับวิธีการที่ครูกล่าวถึงปัญหาวินัยของนักเรียนควรจะได้รู้จักก่อนที่จะสามารถนำการปฏิบัติทางวินัยไปใช้ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนและครูไม่รู้สึกว่าการปฏิบัติทางวินัยใด ๆ มีประสิทธิผลในการป้องกันหรือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ผู้บริหารรู้สึกว่าการปฏิบัติทางวินัยเป็นเหตุผลแรกสำหรับนโยบายวินัยที่ประสบความสำเร็จซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของการจัดการชั้นเรียนของครู ส่วนนักเรียนเชื่อว่าผู้ปกครองเป็นส่วนสำคัญที่สุดของกระบวนการวินัย

Hether (2001: 209) ได้วิจัยเรื่อง เหตุผลทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากพื้นฐานการศึกษาที่หลากหลาย ประเด็นปัญหาที่ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนวอลดอล์ฟ ส่งผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมนักเรียนอย่างไร การวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสืบสวนสอบสวนในเชิงคุณภาพและการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อที่จะทราบว่าโรงเรียนในเมืองวอลดอล์ฟ มีการอบรมจริยธรรมนักเรียนอย่างไร จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนของโรงเรียนในเมืองวอลดอล์ฟ มีคะแนนทางด้านจริยธรรมสูงกว่านักเรียนอื่นที่มีการสอนคุณธรรมทางศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Hoden (2001: 64-A) ได้ศึกษาความเชื่อ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณลักษณะการศึกษาของครูประถมศึกษาในเขตเมือง โดยการสำรวจ สัมภาษณ์และการวิเคราะห์จากเอกสาร

ผลการศึกษา พบว่า ครูมีความห่วงใยมากเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ได้แก่ ความรุนแรง ความโกรธที่ควบคุมไม่ได้ การขาดทักษะในการจัดการความขัดแย้ง คุณลักษณะและการขาดความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง ครูทุกคนเห็นด้วยเกี่ยวกับหลักสูตรคุณลักษณะการศึกษา ที่สอนเกี่ยวกับคุณภาพของลักษณะ ได้แก่ ความเคารพนับถือ ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ

ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด ครูส่วนใหญ่เชื่อว่าคุณลักษณะการศึกษา สามารถลด พฤติกรรมความรุนแรง และสามารถช่วยนักเรียนให้จัดการความรุนแรงได้ ครูใหญ่พึงพอใจกับ หลักสูตรนี้และเห็นว่าตนเองควรเป็นแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรมจริยธรรม ทั้งเห็นถึงความมี ประสิทธิภาพในการทำงาน

Bonawiz (2002: 1433-A) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาทุกคน เพื่อ เสริมสร้างคุณภาพการศึกษา โดยศึกษาจากนักศึกษาจำนวน 205 คน ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาจาก สาขาวิชาการบัญชี ธุรกิจ และสาขาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ธุรกิจ ตัวแปรอิสระที่มี ได้แก่ สาขาวิชาเอก ตามจำนวนรายวิชาจริยศาสตร์ และระดับผลการเรียน

ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ มีระดับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนเท่ากันแต่ยังไม่ได้เรียนรายวิชานี้ นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ซึ่งเรียนรายวิชาจริยศาสตร์กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชานี้ คะแนนจริยศาสตร์ แตกต่างกัน และนักศึกษาที่เรียนชั้นต่ำกว่า และเรียนรายวิชานี้มีการพัฒนาด้านจริยธรรมได้ดีกว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาอื่น แต่ยังไม่ได้เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ มีผลดีต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามากกว่าการเรียนรายวิชากลุ่มการศึกษาทั่วไป นักศึกษาชายที่เรียนวิชา จริยศาสตร์ มีคะแนนไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนเท่านักศึกษาชายสาขาอื่นแตกต่างกัน มีคะแนน จริยธรรมแตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาหญิงมีระดับการพัฒนาเพิ่มขึ้นหลังจากเรียนรายวิชานี้ แต่ นักศึกษาหญิงที่เรียนสาขาวิชาเอกแตกต่างกัน มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมหลังจากเรียนแล้ว ไม่แตกต่างกัน

Dzivhani (2002: 842-A) ได้ศึกษาบทบาทของระเบียบวินัยที่มีต่อการจัดการใน โรงเรียนและห้องเรียน โดยศึกษาจากการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งที่มีกฎระเบียบวินัยดีมาก แสดงผลให้เห็นจากการสอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้จำนวนมาก พบว่า เกิดจากกระบวนการ จัดการของโรงเรียนที่ดี เช่น นโยบาย สภาพห้องเรียน บทบาท ครูผู้สอน คณะกรรมการบริหาร โรงเรียน ตัวแทนของนักเรียน และกฎระเบียบวินัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับกรณีวินัยที่เหมาะสม มีการอุทิศตนให้การกำกับดูแลวินัย ควรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติ การมีวินัยเป็นแบบอย่างที่ดีของ คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ล้วนเป็นองค์ประกอบต่อการรักษากฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ประการสำคัญคือได้รับความร่วมมือจากนักเรียนและผู้ปกครองจึงประสบความสำเร็จได้

Cranley (2003: 1531-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพฤติปฏิบัติทางด้านจริยธรรมและ ค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วยมาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมและ

ค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยการนำเอาจริยธรรมมาบูรณาการเข้ากับวิชาอื่น และมาตรการเหล่านี้จะเกิดผลอย่างไร โดยกำหนดกรอบความคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การสอนจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการสอนที่ต่อเนื่อง การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบกฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินการนโยบายและระเบียบของทางราชการ การวิจัยในครั้งนี้นำระยะเวลา 6 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงพบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรม โดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการควบคุมดูแลนักเรียน การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ ความดีโดยวิธีการที่นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนในหลักสูตร สิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และได้ค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาคควรบูรณาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและครู นอกจากอบรมสั่งสอน ควรเป็นแบบอย่างที่ดีการฝึกรอบมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประพฤติที่เหมาะสมตลอดเวลา แต่ก็มีนักเรียนส่วนน้อยที่ต่อต้านในด้านการไม่ยอมเรียน

Royal (2004: 2733-A) มีความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อระบุปัญหาวินัยนักเรียน ที่ส่งผลต่อการพักการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเพศและระดับชั้นเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลช่วยสนับสนุนความแตกต่างในประเภทความละเมิดวินัย ซึ่งส่งผลต่อการสั่งพักการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนตามที่ระบุไว้โดยระดับชั้นเรียนของนักเรียน ในขณะที่การละเมิดวินัยที่ระบุได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3-4-5-6 ว่าเหมือนกันนั้น ประเภทการละเมิดวินัยสำหรับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงต่างกัน การสั่งพักการเรียนชายเกิดขึ้นบ่อยกว่านักเรียนหญิงสามเท่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องระบุการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิผล ที่จะลดปัญหาการมีวินัยนักเรียนลงได้ โรงเรียนต้องตอบสนองต่อวินัยที่มีการพิจารณาโทษด้านจริยธรรม รวมทั้งการพัฒนาส่วนบุคคลของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงด้วย ผู้ทำต้องรู้ว่า ความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้มา และต้องรู้ว่าความพยายามทางการศึกษาเพื่อความไม่รุนแรง สันติภาพ การศึกษา ทักษะทางสังคม พฤติกรรมแบบร่วมมือกัน และบุคลิกการศึกษาเหล่านี้จะต้องนำมาสอน เมื่อระบุปัญหาวินัยนักเรียนแล้ว กลยุทธ์สามารถจะนำมากล่าวถึงเพื่อลดความแตกต่างในโรงเรียนลงได้ และสามารถจะช่วยให้พัฒนาให้บรรลุศักยภาพทางวิชาการได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนนั้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ความอบอุ่นของครอบครัว

Osakwe (2004: 12057-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในไนจีเรีย) การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู โดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบอร์ก ซึ่งกล่าวว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้น ในโครงสร้างทั้ง 6 ชั้นตามลำดับ อันเป็นผลจากการปฏิบัติกิจวิสัยสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะต้องผ่านขั้นตอนโดยไม่มีใครจะกระโดดข้ามขั้น แต่ว่าก้าวช้าหรือเร็วขึ้นกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่ง ในการนี้อาจช่วยได้โดยการชี้แจงอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของโคลเบอร์กนำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้ง สถานการณ์เช่นนี้ครูในฐานะผู้นำต้องรู้จักชี้แจง

Romeo (2005: 12595-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนการพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัย พบว่า คะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบภูมิหลังของประชากรด้านเพศ อายุ ชั้นเรียน คะแนนสะสม การศึกษาของบิดามารดา และจำนวนปีการศึกษาในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Bradshaw (2007: 160-A) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามสภาพของท้องถิ่น โดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการประมวลผล นำเอาคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในบทเรียนที่ทำการสอน ซึ่งเน้นตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพ มีความเจริญทางคุณธรรมจริยธรรมมากยิ่งขึ้น

จากรายงานการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่า การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของเด็กเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องกระทำ ภาวะแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ต้องประสานสัมพันธ์กัน ทั้งครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และระบบอื่น ๆ ในสังคม ในการที่จะส่งเสริมเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดี ในสภาพปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนที่จะขบถลอกเลียนแบบจากสิ่งที่ได้รับรู้และพบเห็น จากสื่อต่าง ๆ ซึ่งขาดการควบคุมมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีปัญหาขาดคุณธรรมจริยธรรม ขาดความมีระเบียบวินัยในตนเอง ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ และขาดความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้จิตใจของผู้เรียนเป็นคนที่ขาดความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเพื่อส่วนรวม จึงทำให้สังคมปัจจุบันเกิดความวุ่นวาย สับสน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องให้ครูผู้อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝัง ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบมีวินัยในตนเอง พร้อมมีคุณธรรมจริยธรรม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้พบเห็น เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ครอบครัวและชุมชน ดังนั้น

ทุกฝ่ายในสังคมไทยจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัย โดยเร่งปลูกฝังให้นักเรียนโดยเฉพาะเยาวชนทั้งหลาย เพื่อความสงบสุขของสังคม เพื่อที่จะได้เป็นประชาชนคนไทยที่ดีมีคุณภาพในอนาคต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะต้องกระทำโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งการจัดประสบการณ์ การฝึกอบรมให้กับนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่า สามารถพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติได้ในที่สุด ดังนั้นผู้ประเมินโครงการในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียน ที่รับผิดชอบโครงการ จึงจัดทำรายงานโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2533: 119-120 ; อ้างอิงมาจาก Stufflebeam, 1985: 159) เป็นแบบประเมินที่จะทำให้เห็นการประเมินทั้งระบบ จุดเด่น จุดด้อย ที่ต้องแก้ไข เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการประเมินจะมีประโยชน์ต่อผู้อำนวยการในการตัดสินใจ สอดคล้องกับความต้องการอย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้ทราบทั้งข้อดีข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพที่จะเกิดขึ้นของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี และนำผลที่ได้จากการประเมินครั้งนี้เป็นสารสนเทศสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะพิจารณาปรับปรุง แก้ไข วางแผน พัฒนาโครงการ เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ต่อไป

8. กรอบแนวคิดสำหรับการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ผู้ประเมินใช้แนวคิดการประเมินทั้งระบบของโครงการ คือ ภาพรวมทั้งโครงการโดยใช้รูปแบบซีป (CIPP Model: Context, Input, Process, Product) ของ Stufflebeam คือประเมินบริบท ปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ ได้แก่

การประเมินบริบท (Context Evaluation) คือการพิจารณาจากบริบทของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพิจารณาความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

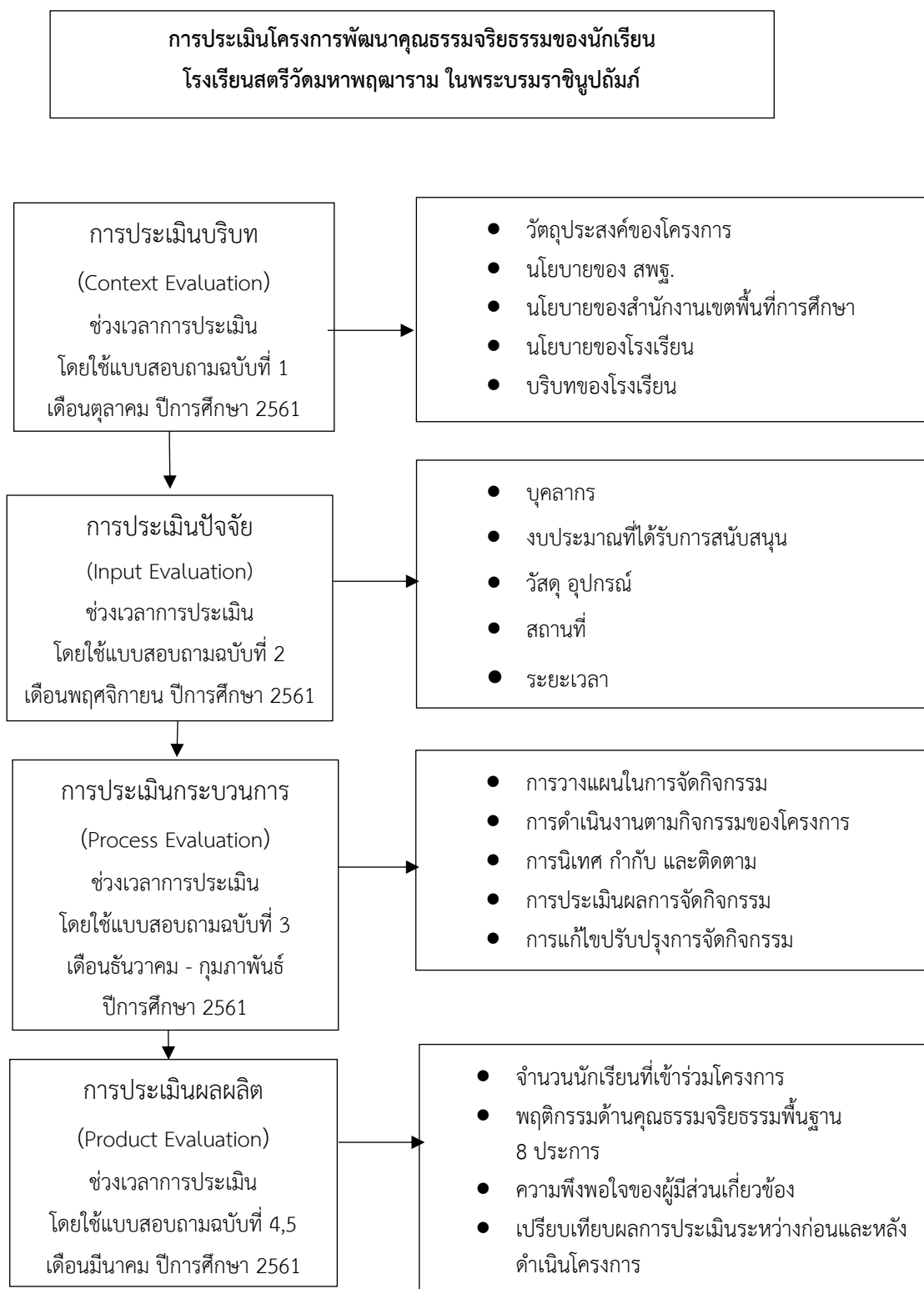
นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และนโยบายของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และบริบทชุมชน

การประเมินปัจจัย (Input Evaluation) ประเมินจากทรัพยากรที่นำมาใช้ในโครงการ ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยดูภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความพร้อมความสามารถ และการมีส่วนร่วม ด้านงบประมาณสนับสนุนโครงการ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ที่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนฯ ด้านระยะเวลาการจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยดูความเหมาะสมของเวลาที่จัด

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) พิจารณาจากความเหมาะสมของการวางแผนในการจัดกิจกรรม การดำเนินการจัดกิจกรรมและการประสานงาน การประเมินผลการจัดกิจกรรม และการแก้ไขปรับปรุงการจัดกิจกรรมระหว่างดำเนินการ

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ประเมินความสำเร็จของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ด้านผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เป้าหมายจำนวนนักเรียนที่ร่วมในโครงการจำนวน 2,053 คน สำหรับผลลัพธ์ พิจารณาจากผลที่เกิดกับนักเรียน 2,053 คน โดยประเมินผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการดำเนินโครงการ และได้ประมวลจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพระยะต่อไป และใช้อ้างอิงเป็นข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการพัฒนาโครงการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ ด้วย ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตามรูปแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L.)